

AKADEMIA DOROSŁOŚCI.

EFEKTYWNOŚĆ PROGRAMU PSYCHOKOREKCYJNEGO DLA MŁODZIEŻY ZAGROŻONEJ WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

Tomasz Kowalewicz
© Fundacja Praesterno

Warszawa, kwiecień 2016 r.

Spis treści

	<i>strona</i>
I. GŁÓWNE WNIOSKI	3
II. WPROWADZENIE	6
III. „AKADEMIA DOROSŁOŚCI” – OPIS PROGRAMU	6
IV. EWALUACJA PROGRAMU – OPIS METODY	8
V. CHARAKTERYSTYKA UCZESTNIKÓW PROGRAMU	9
WIEK	10
PŁEĆ	10
DOŚWIADCZENIA ZE ŚRODKAMI PSYCHOAKTYWNYMI	11
<i>Palenie papierosów</i>	11
<i>Picie piwa</i>	11
<i>Picie wina</i>	12
<i>Picie wódki</i>	13
<i>Doświadczenie upicia się</i>	13
<i>Doświadczenia z dopalaczami</i>	14
<i>Doświadczenia z marihuaną</i>	14
<i>Doświadczenia z innymi narkotykami</i>	15
<i>Przewidywania co do używania środków psychoaktywnych w przyszłości</i>	15
WGLĄD WE WŁASNE FUNKCJONOWANIE PSYCHOEMOCJONALNE	16
<i>Skala samoakceptacji</i>	16
<i>Stres w rodzinie</i>	20
<i>Stres w szkole</i>	21
<i>Tak zwane „złe dni” w ostatnim miesiącu</i>	22
KOMPETENCJE SPOŁECZNE	23
<i>Skala wsparcia emocjonalnego przyjaciół</i>	23
<i>Skala relacji z rówieśnikami</i>	25
<i>Radzenie sobie w kontaktach interpersonalnych</i>	28
FUNKCJONOWANIE ZADANIOWE	29
<i>Myślenie o przyszłości zawodowej</i>	30
ZACHOWANIA ANTYSOCJALNE	33
KLARYFIKACJA WARTOŚCI	36
<i>Subiektywne normy dotyczące używania substancji psychoaktywnych</i>	36
<i>Postawy wobec zachowań ryzykownych/ problemowych rówieśników</i>	39
<i>Opinie na temat nielegalnych substancji psychoaktywnych</i>	41
<i>Postawy wobec przemocy</i>	43
VI. OCENA EFEKTYWNOŚCI PROGRAMU „AKADEMIA DOROSŁOŚCI”	45
<i>Samoakceptacja</i>	45
<i>Wgląd we własne funkcjonowanie psychoemocjonalne</i>	47
<i>Kompetencje społeczne</i>	49
<i>Zachowania antyspołeczne</i>	51
<i>Klaryfikacja wartości. Postawy wobec zachowań ryzykownych</i>	52
<i>Postawa wobec szkoły i nauki</i>	54
VII. ZAŁĄCZNIKI	56

I. Główne wnioski

Raport prezentuje wyniki ewaluacji programu „Akademia dorosłości”, zrealizowanej w modelu pre-posttestowym, z uwzględnieniem grupy porównawczej.

I. Charakterystyka badanych grup

1. Średnia wieku uczestników programu wyniosła 16,4 lat, uczniów z grupy porównawczej 16,1 lat. W obu kategoriach grup przeważały dziewczęta, w większym stopniu w grupie uczestników programu. Obie kategorie grup nie różniły się istotnie statystycznie w okresie 30 dni przed rozpoczęciem programu w intensywności palenia papierosów, picia alkoholu i upijania się.
2. Doświadczenia z dopalaczami kiedykolwiek w życiu miały nieznaczne odsetki badanych w obu grupach. 19% uczestników programu i 17% uczniów z grupy porównawczej miało kiedykolwiek w życiu kontakt z marihuaną. 10,5% uczestników programu i 6% uczniów z grupy porównawczej miało kiedykolwiek w życiu kontakt z innymi narkotykami.
3. Nie różnicują grup przewidywania co do używania środków psychoaktywnych w przyszłości. Wyjątkiem jest częstsze w grupie uczniów przewidywanie doświadczeń w przyszłości ze środkami wziewnymi.
4. Grupę uczestniczącą w programie charakteryzował – w pomiarze początkowym w porównaniu z wynikami grupy porównawczej – niższy poziom samoakceptacji na wszystkich 4 zastosowanych skalach – poczucia szczęścia, poczucia własnej wartości, poziomu zadowolenia z siebie, poziomu lubienia siebie.
5. Istotnie niższe było w pomiarze wstępnym w grupie uczestników programu w porównaniu z oceną uczniów z grupy porównawczej poczucie radzenia sobie ze stresem w rodzinie. Poczucie radzenia sobie ze stresem w szkole było w pomiarze wstępnym podobne w obu kategoriach grup. Ilość dni złego samopoczucia była w pomiarze wstępnym istotnie statystycznie częstsza w grupie uczestników programu.
6. Ani poczucie wsparcia społecznego uzyskiwanego ze strony przyjaciół, ani poczucie udzielania wsparcia społecznego przyjaciołom nie różnicowało grup w pomiarze wstępnym. Relacje z rówieśnikami – jako gorsze – oceniali w pomiarze wstępnym uczestnicy programu. Uczestnicy programu częściej ujawniali także kłopoty w nawiązywaniu znajomości i utrzymywaniu kontaktów z rówieśnikami oraz częściej w pomiarze początkowym nie potrafili przekonywać rówieśników do swoich racji (poglądów). Byłoby dla nich trudniejsze – w porównaniu z uczniami z grupy porównawczej pokazanie komuś, że się ją/go lubi.
7. Funkcjonowanie zadaniowe diagnozowane w pomiarze wstępnym nie różnicuje badanej młodzieży.
8. Uczestnicy programu istotnie częściej twierdzili w pomiarze początkowym, że nie lubią szkoły i istotnie rzadziej uznawali za prawdziwe twierdzenie *Zazwyczaj chętnie idę do szkoły*.
9. Częstotliwość występowania testowanych w preteście zachowań antisocjalnych nie różnicowało badanych grup.
10. Subiektywne normy dotyczące używania substancji psychoaktywnych (czy wolno używać środków psychoaktywnych) nie różnicowała grup w pomiarze wstępnym. Wyjątkiem była wyższa

akceptacja w grupie uczestników programu używania narkotyków innych niż marihuana i dopalacze.

11. Także opinie na temat nielegalnych substancji psychoaktywnych nie różnicowały grup. Wyjątek stanowiło istotnie częstsza akceptacja przez uczestników programu stwierdzenia: *Używanie narkotyków jest poważnym problemem w naszym kraju*.
12. Nie stwierdzono różnic między grupami odnośnie postaw wobec przemocy, z wyjątkiem poziomu akceptacji stwierdzenia *Uderzenie kogoś, kto dla zabawy ośmiesza Ciebie, jest w porządku* istotnie statystycznie częściej odrzucanego przez uczestników programu.

II. Ocena efektywności programu

1. Wzrosła samoakceptacja uczestników programu diagnozowana w pomiarze posttestowym:
 - średnia ocena poczucia szczęścia wzrosła w grupie uczestników, w grupie porównawczej obniżyła się,
 - poziom zadowolenia z siebie wzrósł istotnie w grupie uczestników, w grupie porównawczej nie zmienił się,
 - poziom lubienia siebie wzrósł istotnie w grupie uczestników, w grupie porównawczej nie zmienił się.
2. W grupie uczestników programu poziom radzenia sobie ze stresem w rodzinie wzrósł istotnie w pomiarze końcowym, w grupie porównawczej nie zmienił się.
3. Natomiast w grupie porównawczej wzrósł istotnie poziom radzenia sobie ze stresem w szkole, w grupie uczestników programu nie zmienił się.
4. W grupie uczestników programu spadła istotnie statystycznie średnia ilość dni złego samopoczucia psychoemocjonalnego, w grupie porównawczej nie zmieniła się.
5. Istotnie wzrosła w grupie uczestników ocena relacji z rówieśnikami, w grupie porównawczej nie zmieniła się.
6. Istotnie wzrosła w grupie uczestników ocena łatwości nawiązywania i utrzymywania kontaktów z rówieśnikami, w grupie porównawczej nie zmieniła się.
7. Istotnie wzrosła w grupie uczestników ocena umiejętności przekonywania do swoich poglądów, w grupie porównawczej nie zmieniła się.
8. W grupie porównawczej wzrosła istotnie statystycznie średnia ilość zachowań antyspołecznych polegających na celowym niszczeniu przedmiotów w szkole, w grupie uczestników programu nie zmieniła się.
9. W grupie uczestników programu zmniejszyła się istotnie statystycznie ilość ucieczek z domu, w grupie porównawczej nie zmieniła się.
10. W grupie uczestników programu zwiększył się poziom akceptacji dla działań represyjnych policji wobec młodzieży eksperymentującej z narkotykami, w grupie porównawczej nie zmienił się.

11. W grupie porównawczej obniżyła się akceptacja stwierdzenia Lubię szkołę. Ocena stwierdzenia w grupie uczestników programu nie zmieniła się.
12. W grupie porównawczej obniżyła się akceptacja stwierdzenia Zazwyczaj chętnie idę do szkoły. Ocena stwierdzenia w grupie uczestników programu nie zmieniła się.
13. W grupie porównawczej obniżyła się akceptacja stwierdzenia Lubię przedmioty, których uczę się w tym roku. Ocena stwierdzenia w grupie uczestników programu nie zmieniła się.

II. Wprowadzenie

W ramach programu *PROFNET. Wsparcie organizacji pozarządowych realizujących profilaktykę uzależnień*, w działaniach poświęconych rozwojowi instytucjonalnemu Wnioskodawcy – Fundacji Praesterno – przeprowadzona została procedura certyfikacyjna autorskiego programu profilaktycznego „Akademia dorosłości”, mająca na celu wpisanie programu „Akademia dorosłości” do polskiej bazy programów rekomendowanych, prowadzonej przez KBPN, PARPA, IPiN i ORE oraz europejskiej bazy programów rekomendowanych The Exchange on Drug Demand Reduction Action – EDDRA. Program PROFNET jest współfinansowany z Funduszy EOG w ramach programu Obywatele dla Demokracji.

Procedura certyfikacyjna obejmowała przeprowadzenie programu „Akademia dorosłości” w sześciu grupach młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym oraz dokonanie ewaluacji przeprowadzonego programu.

III. „Akademia dorosłości” – opis programu

Program „Akademia dorosłości” składa się z 12 modułów, każdy moduł to 3-godzinny warsztat tematyczny. Program opiera się na metodyce warsztatowo-treningowej aktywizującej uczestników. Proponowane są w nim też wykłady i sesje seminaryjne.

Program jest nastawiony na:

- zwiększenie wglądu uczestników we własne funkcjonowanie psychoemocjonalne i interpersonalne,
- wzrost kompetencji społecznych uczestników programu:
 - kształcenie umiejętności interpersonalnych umożliwiających nawiązywanie satysfakcjonujących relacji interpersonalnych i pozostawanie w nich,
 - kształcenie asertywności i umiejętności wywierania wpływu społecznego,
 - uczenie się negocjacji oraz rozwiązywania konfliktów, także umiejętności decentracji poznawczej – przyjmowania perspektywy drugiej strony (w relacjach z rówieśnikami i dorosłymi – rodzicami i nauczycielami),
- wzrost umiejętności funkcjonowania zadaniowego:
 - planowanie przyszłości,
 - konstruowanie, operacjonalizacja i osiągnięcie celów,
 - planowanie i efektywne zarządzanie czasem,
- klaryfikację wartości:
 - dyskusja nad wartościami i ich miejscem w systemie wartości uczestników programu - rozwój i samorealizacja, szacunek do siebie, szacunek do innych, uwzględnianie potrzeb innych, otwartość i szczerowość w relacjach społecznych, bycie sobą, emocjonalność, samowyróżnianie się,
 - postępowanie w sytuacji konfliktu między wyznawanymi wartościami.

Pula tematyczna programu „Akademia Dorosłości”:

1. Sesja wstępna. Wzajemne poznanie uczestników; cele, zasady, normy grupowe; zawarcie kontraktu z uczestnikami; budowanie klimatu zaufania i poczucia bezpieczeństwa w grupie
2. Skąd się biorą emocje i jak je traktować
3. Budowanie satysfakcjonujących kontaktów z innymi ludźmi; partnerstwo; przyjaźń; koleżeństwo
4. Rodzina i Ja – relacje z rodzicami i rodzeństwem
5. Dlaczego jedni młodzi ludzie dobrze sobie radzą, a inni nie – z czego to wynika i czy można to zmienić
6. Asertywność – umiejętności: odmawiania, radzenia sobie z presją grupy
7. Przemoc rówieśnicza, mobbing społeczny – umiejętności alternatywne wobec agresji
8. Konflikty między ludźmi; negocjacje
9. Osiągnięcie celów życiowych. Metoda małych kroków
10. Normy i wartości – jak się nimi kierować; odpowiedzialność – co to znaczy, kto jest odpowiedzialny za moje życie
11. Rozwiewanie mitów i błędnych przekonań na temat używek i ich wpływu na młodych ludzi – kiedy używka jest groźna, jak to zrobić, żeby być wolnym od jej wpływu na własne życie
12. Autodiagnoza własnych umiejętności i ograniczeń. Cele na przyszłość

Program może być realizowany w dwóch wariantach:

a/ z klasami szkolnymi (profilaktyka uniwersalna). W takim przypadku program ma charakter seminaryjno – ćwiczeniowy i może być prowadzony przez osoby przeszkolone, choć nie jest niezbędne, by miały one doświadczenie w pracy „na procesie grupowym”.

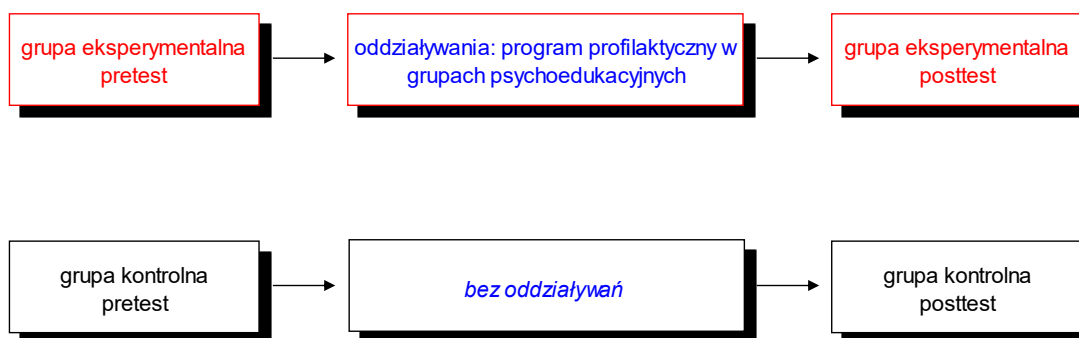
b/ w grupach osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (profilaktyka selektywna). W tym wariantcie program powinien być realizowany przez prowadzących posiadających doświadczenie psychoterapeutyczne lub treningowe, ponieważ program uruchamia proces rozwoju grupy i częściowo opiera się na nim. Z tego względu prowadzący, którzy nie mają takich doświadczeń, powinni - by móc bezpiecznie prowadzić program z młodzieżą zagrożoną – przejść przez intensywny cykl szkoleniowy.

W ramach programu PROFNET „Akademia dorosłości” była prowadzona dla młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym.

IV. Ewaluacja programu – opis metody

Program ewaluacyjny zrealizowany został w modelu pre- posttestowym, z uwzględnieniem grupy porównawczej (schemat poniżej).

Model badań efektywności programu psychoedukacyjnego

Grupę eksperymentalną stanowiła młodzież zagrożona, uczestnicząca w programie „Akademia dorosłości”. W skład grupy porównawczej weszli uczniowie klas szkolnych.

Do badań wykorzystano Kwestionariusz „Doświadczenia i postawy”, skonstruowany do oszacowania skuteczności programu „Akademia dorosłości”. Zarówno uczestnicy programu profilaktycznego, jak i uczniowie z grupy porównawczej wypełniali kwestionariusz samodzielnie, równocześnie z innymi osobami (audytoryjnie). Kwestionariusz był anonimowy. Opracowano specjalną procedurę nadawania przez respondentów kwestionariuszom kodów, umożliwiających identyfikację kwestionariusza pretestowego i posttestowego poszczególnych osób.

Zawartość treściowa kwestionariusza ewaluacyjnego

Kwestionariusz „Doświadczenia i postawy” diagnozuje 7 obszarów funkcjonowania psychospołecznego młodzieży. Każdy obszar jest diagnozowany z użyciem od 1 do 33 itemów:

Wgląd we własne funkcjonowanie psychoemocjonalne (7 itemów)

Skala samoakceptacji (4 itemy)

Stres w rodzinie (1 item)

Stres w szkole (1 item)

Tak zwane „złe dni” w ostatnim miesiącu (1 item)

Kompetencje społeczne (16 itemów)

Skala wsparcia emocjonalnego przyjaciół (4 itemy)

Skala relacji z rówieśnikami (6 itemów)

Radzenie sobie w kontaktach interpersonalnych

Funkcjonowanie zadaniowe (6 itemów)

Myślenie o przyszłości zawodowej (2 itemy)

Postawa wobec szkoły i nauki (4 itemy)

Klaryfikacja wartości (33 itemy)

Subiektywne normy dotyczące używania substancji psychoaktywnych (7 itemów)

Postawy wobec zachowań ryzykownych/ problemowych rówieśników (22 itemów)

Postawy wobec przemocy (4 itemy)

Doświadczenia z substancjami psychoaktywnymi (20 itemów)

Częstotliwość palenia papierosów (1 item)

Picie alkoholu w ciągu ostatnich 30 dni i upijanie się (5 itemów)

Doświadczenia z narkotykami i dopalaczami (6 itemów)

Ocena prawdopodobieństwa używania substancji psychoaktywnych za rok (8 itemów)

Zachowania antyspołeczne (14 itemów)

Myśli samobójcze (1 item)

Zoperacjonalizowaną miarą efektywności programu jest różnica między wynikiem pretestu a wynikiem posttestu w skalach kwestionariusza, uzyskiwana przez młodzież zagrożoną, uczestniczącą w programie, na tle porównania wyników pre- posttestowych grupy porównawczej.

V. Charakterystyka uczestników programu

Program „Akademia dorosłości” rozpoczęło 78 osób w 6 grupach (cztery grupy w Krakowie, jedna w Bielsku-Białej i jedna w Olkuszu). Realizację poprzedziło 20 prezentacji programu w klasach szkolnych. Przeprowadzono 100 wywiadów diagnostycznych ze zgłaszającymi się do programu w celu zdiagnozowania poziomu zagrożenia wykluczeniem społecznym kandydatów do programu.

Ze względu na dużą fluktuację uczestników dwie grupy (w Bielsku Białej i Olkuszu) zostały rozwiązane w trakcie trwania programu: grupa w Olkuszu po 12 godzinach realizacji programu, grupa w Bielsku Białej po 21 godzinach. W tych grupach rozpoczęło program 21 osób. Pełny program – 36 godzin zajęć (12 sesji po 3 godziny) - zrealizowano w 4 grupach krakowskich. W tych grupach rozpoczęło program 57 osób.

Pełne wyniki – komplet pre- i posttestów - zebrano od 38 uczestników programu i dane tych osób są analizowane w raporcie. W grupie porównawczej zebrano pełne dane – pre- i posttestowe – od 70 uczniów¹.

Pretestowy etap badań wykonany w momencie rozpoczynania programu pozwala odpowiedzieć na pytanie: "Jaka jest młodzież uczestnicząca w profilaktycznym programie „Akademia dorosłości”.

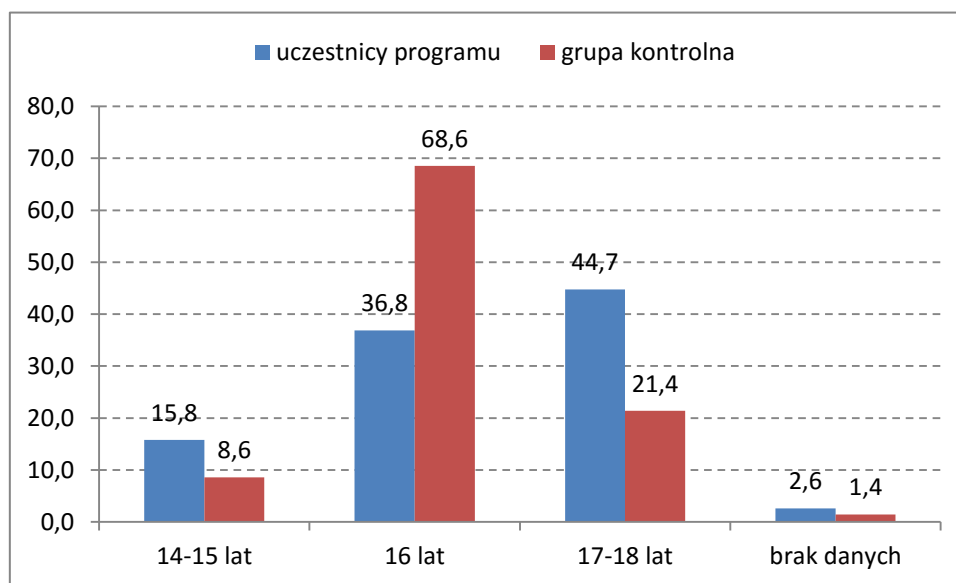
Do badań wykorzystano **Kwestionariusz „Doświadczenia i postawy”**.

Wyniki badania uczestników programu zostały odniesione do wyników grupy porównawczej.

Rozkład wieku i płci w wyróżnionych grupach prezentuje wykres nr 1 i tabela nr 1:

Wiek

Wykres 1 - Wiek badanych

Średnia wieku w grupie uczestników programu wynosi 16,4 lat, w grupie uczniów 16,1 lat. Grupę uczestniczącą w programie charakteryzuje większe zróżnicowanie wieku w porównaniu z uczniami z grupy porównawczej. Prawie 45% uczestników jest w wieku 17-18 lat, 37% w wieku 16 lat i 16% w wieku 14-15lat. Ponad 2/3 uczniów z grupy porównawczej ma 16 lat, 21% 17-18 lat i 9% 14-15 lat.

Płeć

Tabela 1 - Płeć badanych

pleć	uczestnicy programu 38 osób	grupa porównawcza 70 osób
chłopcy	15,8%	34,3%
dziewczeta	76,3%	60,0%
brak danych	7,9%	5,7%

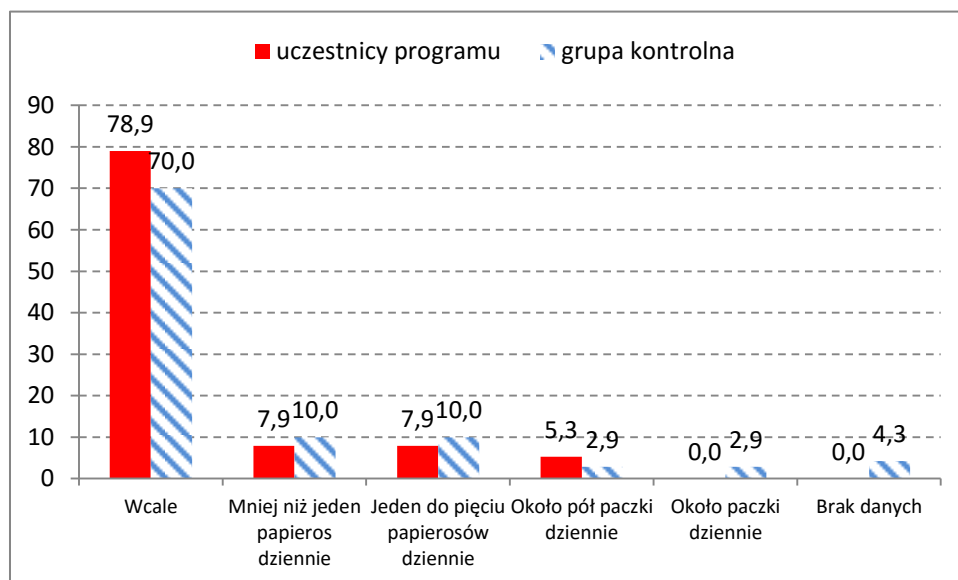
¹ W obu kategoriach grup dane niektórych osób zostały pominięte ze względu na niedopasowanie zastosowanych przez te osoby kodów identyfikujących kwestionariusze pre i posttestowe.

W obu kategoriach grup przeważają dziewczęta. Grupę uczestniczącą w programie charakteryzuje wyższa reprezentacja dziewcząt (76%, chłopców 16%) w porównaniu z rozkładem w grupie porównawczej (60% dziewcząt, 34% chłopców).

Doświadczenia ze środkami psychoaktywnymi

Palenie papierosów

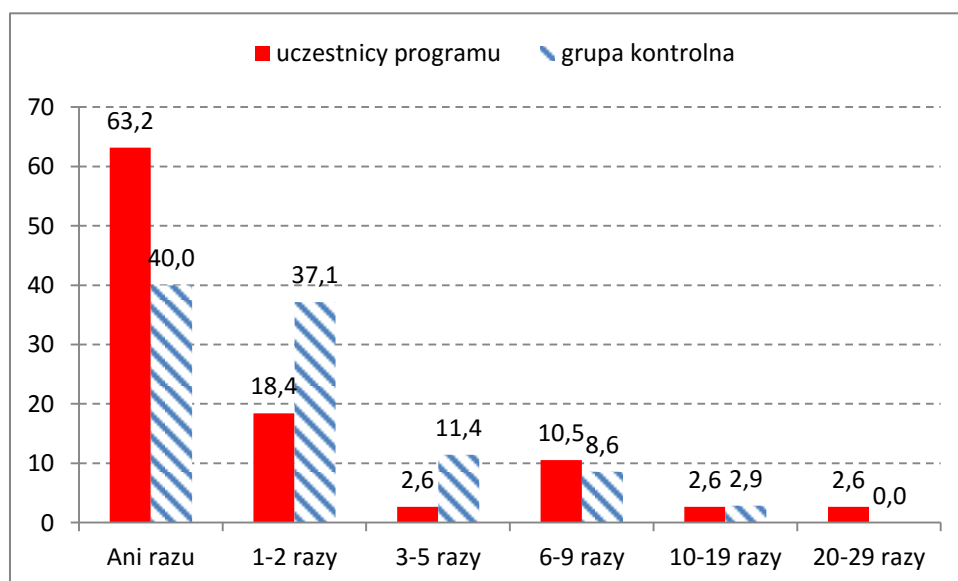
Wykres 2. Jak często paliłaś/eś papierosy w ciągu OSTATNICH 30 DNI?

Niemal 80% uczestników programu nie miało kontaktu z papierosami w ciągu ostatnich 30 dni przed wstępnym (pretestowym) pomiarem. Podobnie (70%) w grupie porównawczej. Pojedyncze osoby w obu grupach wypalały dziennie więcej niż 5 papierosów. Różnice między grupami są nieistotne statystycznie.

Picie piwa

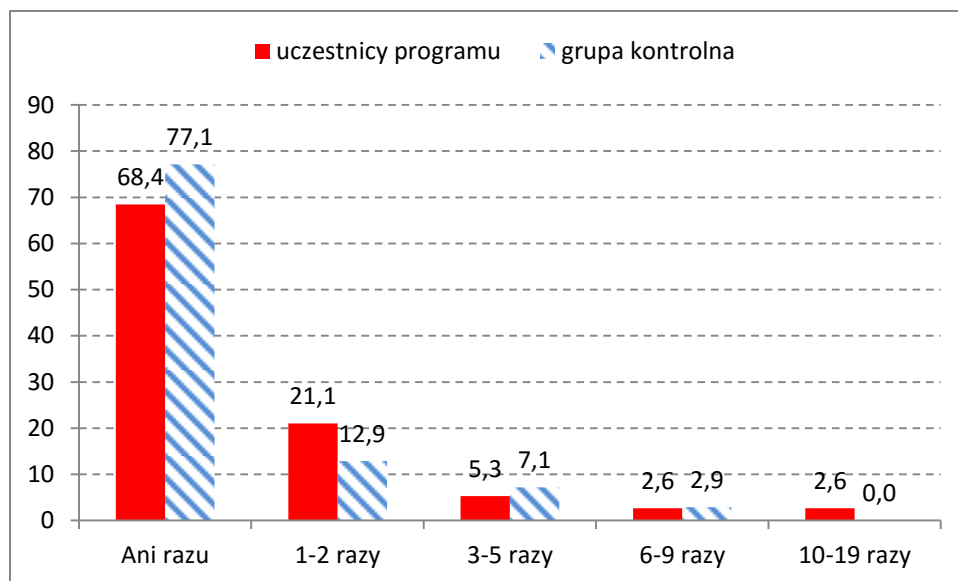
Wykres 3. Ile razy zdarzyło się, że piłeś piwo w ciągu OSTATNICH 30 DNI ?

Ponad 60% uczestników programu i 40% uczniów z grupy porównawczej nie piło piwa w ciągu ostatnich 30 dni przed wstępnym pomiarem. Jedno-dwukrotny kontakt miało 18% uczestników programu i 37% uczniów. Od 3 do 9 razy 13% uczestników i 20% uczniów. Powyżej 9 razy tylko pojedyncze osoby w obu kategoriach grup. Różnica w częstotliwości picia piwa między grupami jest nieistotna statystycznie.

Picie wina

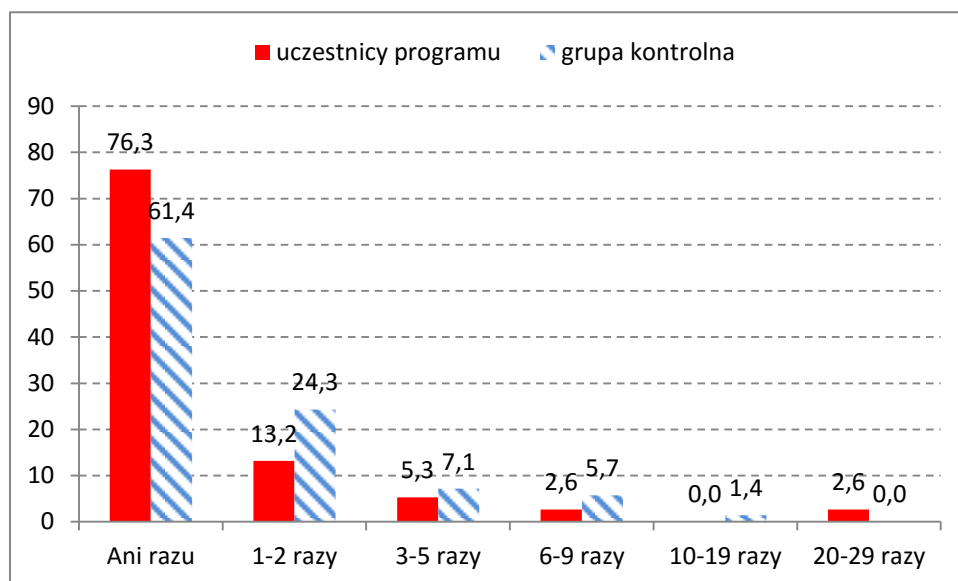
Wykres 4. Ile razy zdarzyło się, że piłeś wino w ciągu OSTATNICH 30 DNI ?

Ponad 30% uczestników programu i ponad 20% uczniów z grupy porównawczej piło wino w ciągu ostatnich 30 dni przed wstępnym pomiarem. Jedno-dwukrotny kontakt miało 21% uczestników programu i 13% uczniów. Od 3 do 9 razy 8% uczestników i 10% uczniów. Powyżej 9 razy pojedyncze osoby w grupie uczestników i żaden uczeń z grupy porównawczej. Nieznaczna przewaga doświadczeń z winem w grupie uczestników nad grupą uczniów nie jest istotna statystycznie.

Picie wódki

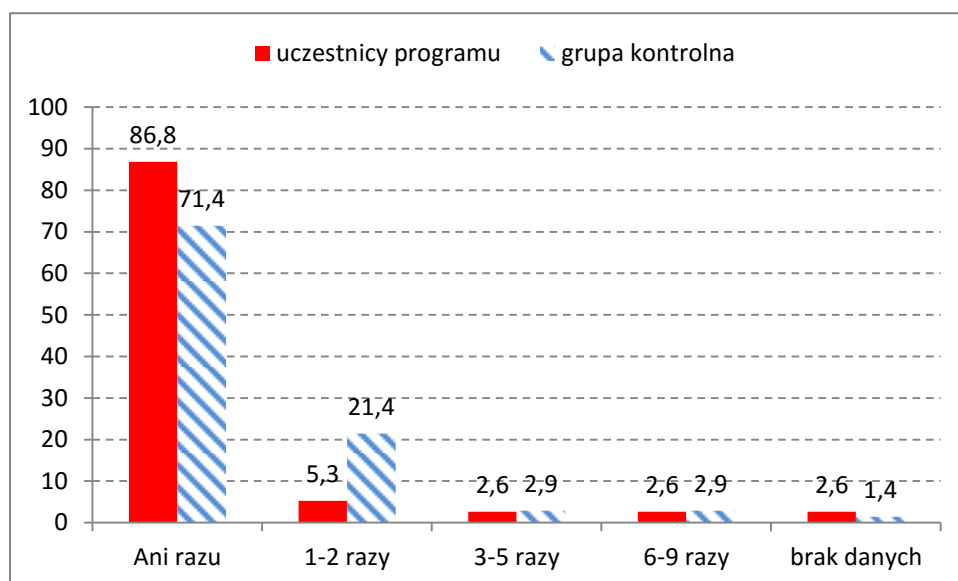
Wykres 5. Ile razy zdarzyło się, że piłeś wódkę lub inny napój spirytusowy w ciągu OSTATNICH 30 DNI ?

24% uczestników programu i 39% uczniów z grupy porównawczej piło wódkę (lub inny wysokoprocentowy napój alkoholowy) w ciągu ostatnich 30 dni przed wstępnym pomiarem. Jedno-dwukrotny kontakt miało 13% uczestników programu i 24% uczniów. Od 3 do 9 razy 8% uczestników i 13% uczniów. Powyżej 9 razy tylko pojedyncze osoby w obu kategoriach grup. Nieznaczna przewaga doświadczeń z wódką w grupie porównawczej nad grupą uczestników programu nie jest istotna statystycznie.

Doświadczenie upicia się

Wykres 6. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się upić napojem alkoholowym (tzn. piwem, winem, wódką lub innym napojem spirytusowym) w okresie ostatnich 30 dni?

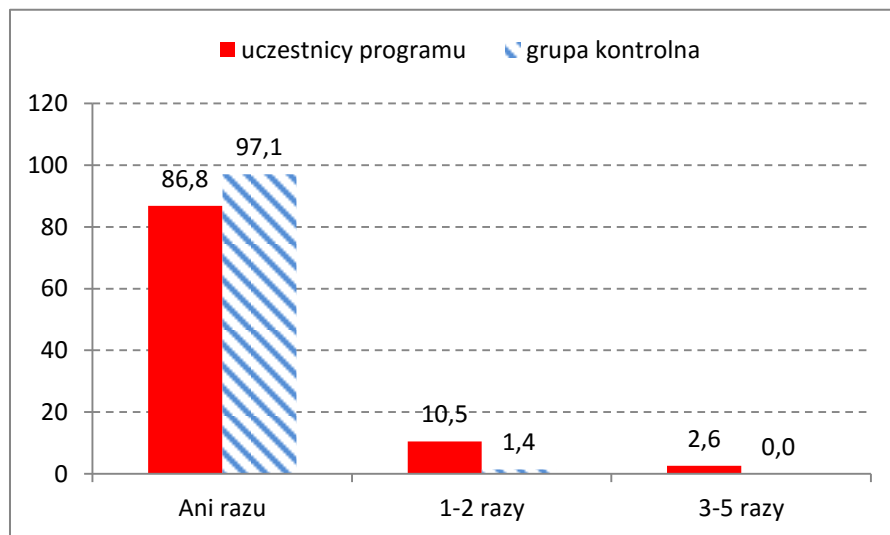

13% uczestników programu i 29% uczniów z grupy porównawczej miało doświadczenie bycia pijanym/pijaną w ciągu ostatnich 30 dni przed wstępnym pomiarem. Jedno-dwukrotne doświadczenie

ujawniło 5% uczestników i 21% uczniów. Więcej niż 2 razy upiły się w ciągu ostatniego miesiąca tylko pojedyncze osoby w obu kategoriach grup. Nieznaczna przewaga doświadczeń z upiciem się w grupie porównawczej nad grupą uczestników programu nie jest istotna statystycznie.

Doświadczenia z dopalaczami

Wykres 7. Ile razy w życiu zażywałeś dopalacze?

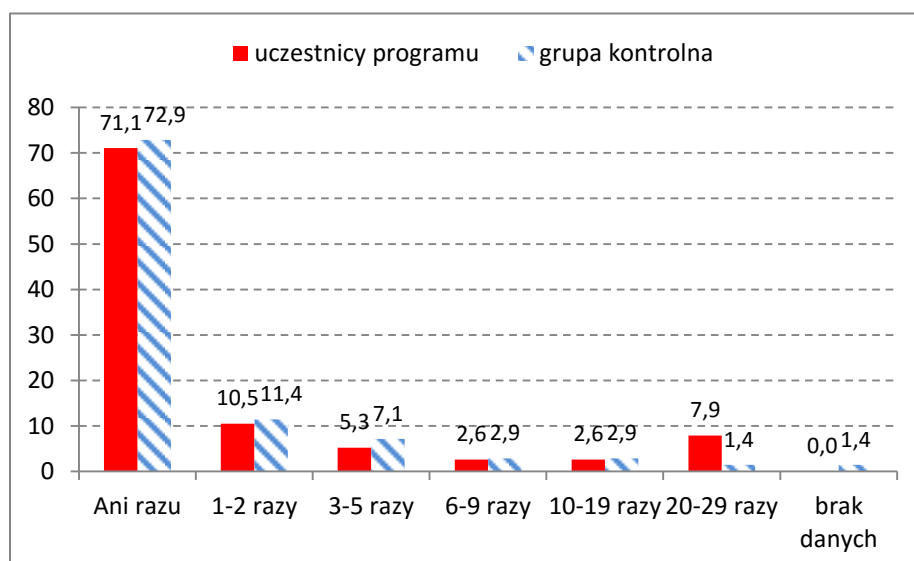

13% uczestników programu i 3% uczniów z grupy porównawczej miało kiedykolwiek w życiu kontakt z dopalaczami. Jedno-dwukrotne doświadczenie ujawniło 10,5% uczestników i 1,4% uczniów. 3-5 krotny kontakt pojedyncze osoby z grupy uczestników i żaden uczeń z grupy porównawczej. Przewaga doświadczeń z dopalaczami kiedykolwiek w życiu w grupie uczestników nad grupą porównawczą nie jest istotna statystycznie.

W ciągu ostatnich 30 dni przed pomiarem wstępnym żaden uczestnik programu nie ujawnił kontaktów z dopalaczami (jedna osoba nie odpowiedziała na pytanie). W grupie porównawczej jedna osoba ujawniła posiadanie doświadczeń z dopalaczami, 3 osoby nie odpowiedziały na pytanie.

Doświadczenia z marihuaną

Wykres 8. Ile razy w życiu zażywałeś marihuanę?

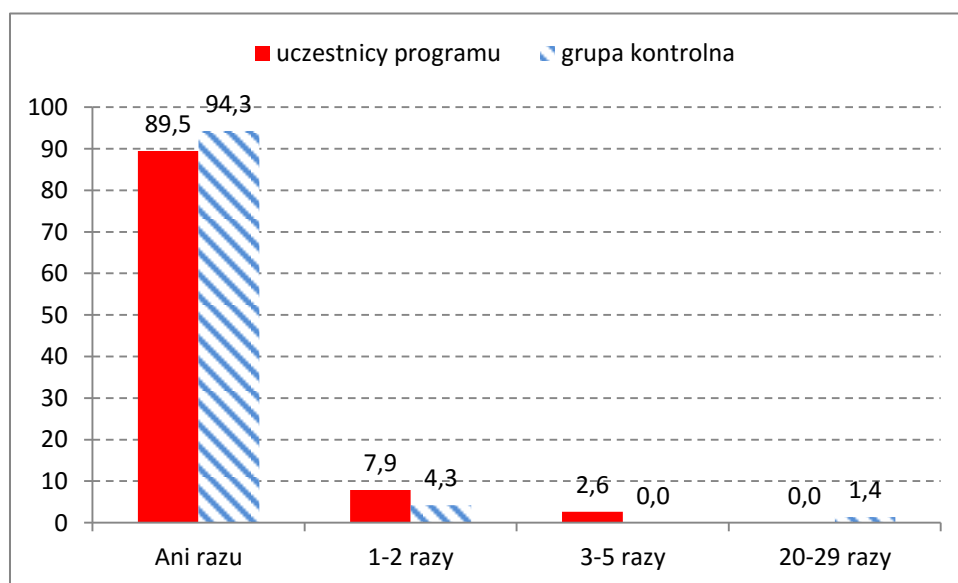

19% uczestników programu i 17% uczniów z grupy porównawczej miało kiedykolwiek w życiu kontakt z marihuaną. Jedno-dwukrotne doświadczenie ujawniło 10,5% uczestników i 11,4% uczniów. 3-5 krotny kontakt 5% uczestników i 7% uczniów. Ponad 20-krotny kontakt z marihuaną w życiu miało 8% uczestników (3 osoby) i 1% uczniów. Różnica między grupami w kontaktach z marihuaną kiedykolwiek w życiu nie jest istotna statystycznie.

W ciągu ostatnich 30 dni przed pomiarem wstępnym kontakt z marihuaną miało 13% uczestników programu i 11% uczniów. Różnice w częstotliwości kontaktów z marihuaną w ciągu ostatnich 30 dni przed pomiarem wstępnym są nieistotne statystycznie.

Doświadczenia z innymi narkotykami

Wykres 9. Ile razy w życiu zażywałeś inne narkotyki?

10,5% uczestników programu i 6% uczniów z grupy porównawczej miało kiedykolwiek w życiu kontakt z innymi narkotykami. Jedno-dwukrotne doświadczenie ujawniło 8% uczestników i 4% uczniów. Więcej niż dwukrotny kontakt z innymi narkotykami miały tylko pojedyncze osoby z obu kategorii grup. Różnica między grupami w kontaktach z innymi narkotykami kiedykolwiek w życiu nie jest istotna statystycznie.

W ciągu ostatnich 30 dni przed pomiarem wstępnym kontakt z innymi narkotykami ujawnia jedna osoba z grupy porównawczej (nikt z grupy uczestników programu).

Przewidywania co do używania środków psychoaktywnych w przyszłości

Badani zostali poproszeni o określenie, na ile jest prawdopodobne, że ZA ROK OD DZIŚ będą używać wymienionych w kwestionariuszu środków psychoaktywnych. Prawdopodobieństwo było szacowane na 4-stopniowej skali: od 1 – *bardzo prawdopodobne* do 4 – *zupełnie nieprawdopodobne*.

Policzona została istotność statystyczna różnic wskazań między grupą uczestników programu i grupą porównawczą. Wyniki przedstawia tabela nr 2.

Przewidywania młodzieży co do palenia papierosów pokazują, że 26% uczestników programu i 36% uczniów uważa za bardzo prawdopodobne i prawdopodobne, że będą za rok palić papierosy. Różnica jest nieistotna statystycznie.

76% uczestników i 70% uczniów z grupy porównawczej przypuszcza, że jest bardzo prawdopodobne lub prawdopodobne, że za rok będzie pić alkohol. Różnica między grupami jest nieistotna statystycznie.

Upijanie się za rok za prawdopodobne lub bardzo prawdopodobne uznaje 24% uczestników programu i 31% uczniów z grupy porównawczej. Różnica jest nieistotna statystycznie.

3% uczestników programu i aż 12% uczniów z grupy porównawczej przypuszcza, że za rok będzie miało doświadczenia polegające na wążaniu środków wziewnych (kleje, aerozole, rozpuszczalniki itp.), żeby się odurzyć. Istotnie statystycznie częściej takie przeświadczenie ujawniają uczniowie z grupy porównawczej.

3% uczestników programu i 10% uczniów z grupy porównawczej uznaje za prawdopodobne, że będzie za rok używać dopalaczy. Różnica nie jest istotna statystycznie.

Za prawdopodobne palenie marihuany za rok dopuszcza 21% uczestników i 26% uczniów. Różnica nie jest istotna statystycznie.

Podobna ilość uczestników (8%) i uczniów (9%) dopuszcza jako prawdopodobne używanie za rok innych narkotyków.

Podobna ilość uczestników (5%) i uczniów (7%) dopuszcza jako prawdopodobne używanie za rok leków w celu odurzania się.

Wgląd we własne funkcjonowanie psychoemocjonalne

Skala samoakceptacji

Badani zostali poproszeni o oszacowanie na 5-punktowych skalach, na ile mają:

- poczucie szczęścia (od 1 - jestem szczęśliwy do 5 - jestem nieszczęśliwy),
- poczucie własnej wartości (od 1 - uważam, że jestem do niczego, do 5 - uważam, że bardzo dobrze radzę sobie w życiu),
- poziom zadowolenia z siebie (od 1 - jestem sobą rozczarowana/y, do 5 - ogólnie jestem zadowolona/y z siebie),
- poziom lubienia siebie (od 1 - nie lubię siebie samej/samego, do 5 - lubię siebie taką, jaka jestem/takim, jaki jestem).

Wyniki oszacowań prezentuje tabela nr 3.

Tabela 2. Na ile jest prawdopodobne, że będziesz robił(a) każdą z następujących rzeczy ZA ROK OD DZIŚ??

	uczestnicy programu %	grupa porównawcza %	wartość T	poziom istotności
1/ palenie papierosów			1,1390699	<i>nie ist.</i>
bardzo prawdopodobne	10,5	14,3		
prawdopodobne	15,8	21,4		
nieprawdopodobne	15,8	18,6		
zupełnie nieprawdopodobne	57,9	45,7		
razem	100,0	100,0		
2/ picie napojów alkoholowych (piwo, wino lub wódka)			-1,216404	<i>nie ist.</i>
bardzo prawdopodobne	47,4	37,1		
prawdopodobne	28,9	32,9		
nieprawdopodobne	15,8	12,9		
zupełnie nieprawdopodobne	7,9	17,1		
razem	100,0	100,0		
3/ upijanie się			0,7722342	<i>nie ist.</i>
bardzo prawdopodobne	15,8	8,6		
prawdopodobne	7,9	22,9		
nieprawdopodobne	23,7	31,4		
zupełnie nieprawdopodobne	52,6	37,1		
razem	100,0	100,0		
4/ wążanie środków wziewnych (kleje, aerozole, rozpuszczalniki itp.), żeby się odurzyć			2,2099363	0,029
bardzo prawdopodobne	2,6	7,2		
prawdopodobne	0,0	4,3		
nieprawdopodobne	7,9	20,3		
zupełnie nieprawdopodobne	89,5	68,1		
razem	100,0	100,0		
5/ używanie dopalaczy			1,6858226	<i>nie ist.</i>
bardzo prawdopodobne	0,0	5,7		
prawdopodobne	2,6	4,3		
nieprawdopodobne	13,2	17,1		
zupełnie nieprawdopodobne	84,2	72,9		
razem	100,0	100,0		
6/ palenie marihuany			0,2201	<i>nie ist.</i>
bardzo prawdopodobne	10,5	5,7		
prawdopodobne	10,5	20,0		
nieprawdopodobne	15,8	15,7		
zupełnie nieprawdopodobne	63,2	58,6		
razem	100,0	100,0		
7/ używanie innych nielegalnych narkotyków			1,3258827	<i>nie ist.</i>
bardzo prawdopodobne	0,0	4,3		
prawdopodobne	7,9	4,3		
nieprawdopodobne	2,6	15,7		
zupełnie nieprawdopodobne	89,5	75,7		
razem	100,0	100,0		
8/ używanie leków w celu odurzenia się			1,0769599	<i>nie ist.</i>
bardzo prawdopodobne	0,0	4,3		
prawdopodobne	5,3	2,9		
nieprawdopodobne	10,5	17,1		
zupełnie nieprawdopodobne	84,2	75,7		
razem	100,0	100,0		

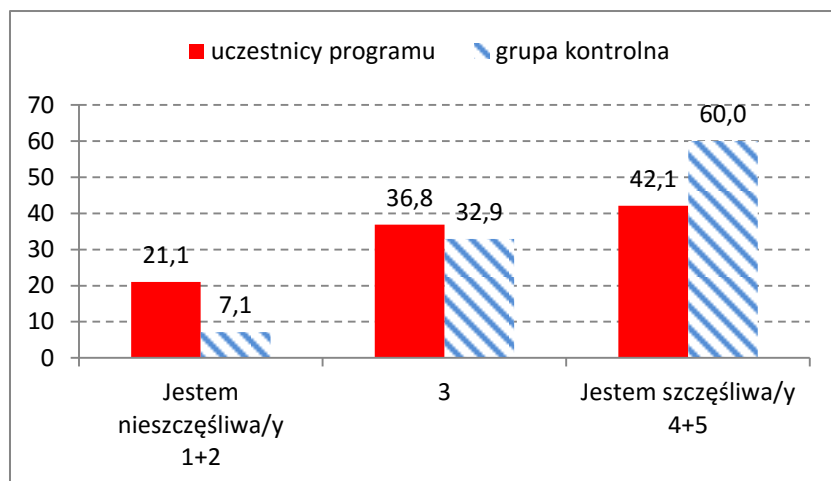
Tabela 3. Skala samoakceptacji

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
1/poczucie szczęścia			-1,940544	0,055
Jestem nieszczęśliwa/y 1	5,3	4,3		
2	15,8	2,9		
3	36,8	32,9		
4	23,7	32,9		
Jestem szczęśliwa/y 5	18,4	27,1		
razem	100,0	100,0		
2/ poczucie własnej wartości			-1,515956	0,133
Uważam, że jestem do niczego 1	13,2	5,7		
2	15,8	10,0		
3	31,6	35,7		
4	28,9	34,3		
Uważam, że bardzo dobrze radzę sobie w życiu 5	10,5	14,3		
razem	100,0	100,0		
3/ poziom zadowolenia z siebie			-1,438429	0,153
Jestem sobą rozczarowana/y 1	13,2	4,3		
2	18,4	12,9		
3	31,6	38,6		
4	23,7	30,0		
Ogólnie jestem zadowolona/y z siebie 5	13,2	14,3		
razem	100,0	100,0		
4/ poziom lubienia siebie			-2,018739	0,046
Nie lubię siebie samej/samego 1	23,7	7,1		
2	18,4	15,7		
3	13,2	22,9		
4	21,1	20,0		
Lubię siebie taką, jaka jestem/takim, jaki jestem 5	23,7	34,3		
razem	100,0	100,0		

Na wszystkich 4 skalach poziom samoakceptacji grupy uczestniczącej w programie był niższy w pomiarze początkowym w porównaniu z wynikami grupy porównawczej. Na dwóch wymiarach (poczucie szczęścia oraz poziom lubienia siebie) różnica między grupami jest istotna statystycznie, na pozostałych dwóch wymiarach (poczucie własnej wartości i poziom zadowolenia z siebie) różnica nie osiąga poziomu istotności statystycznej.

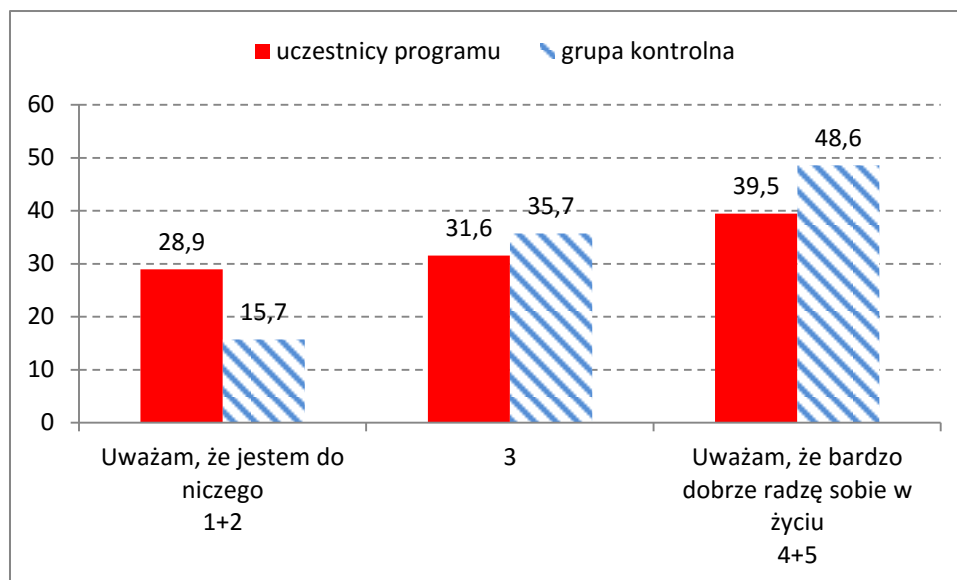
Uzyskane dane ilustrują poniższe wykresy, prezentujące wyniki po zsumowaniu ocen 1+2 oraz ocen 4+5.

Wykres 10. Poczucie szczęścia

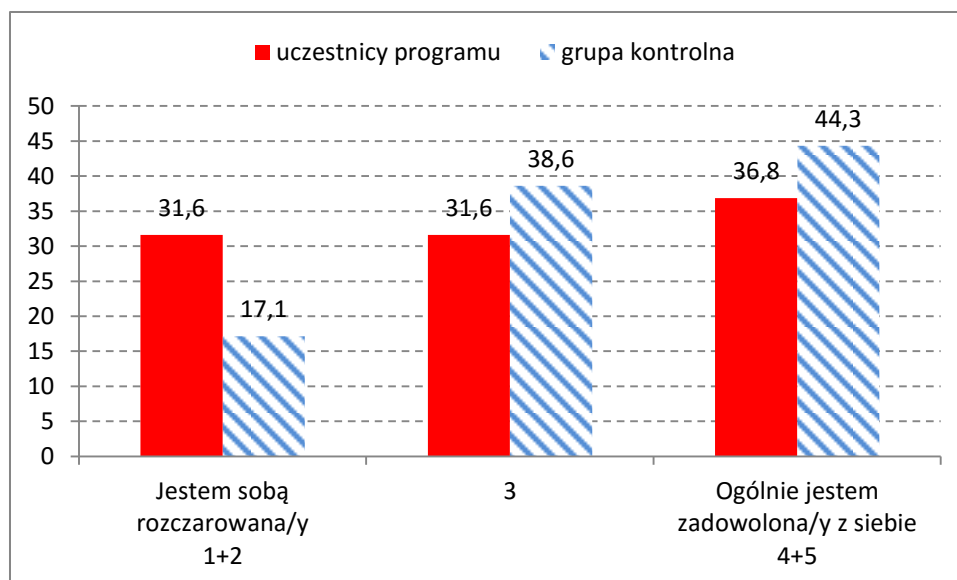
21% uczestników programu i 7% uczniów z grupy porównawczej czuje się nieszczęśliwymi (oceny 1+2). 42% uczestników i 60% uczniów czuje się szczęśliwymi (oceny 4+5). Różnice ocen między grupami są istotne statystycznie na poziomie $p.i.=0,055$.

Wykres 11. Poczucie własnej wartości

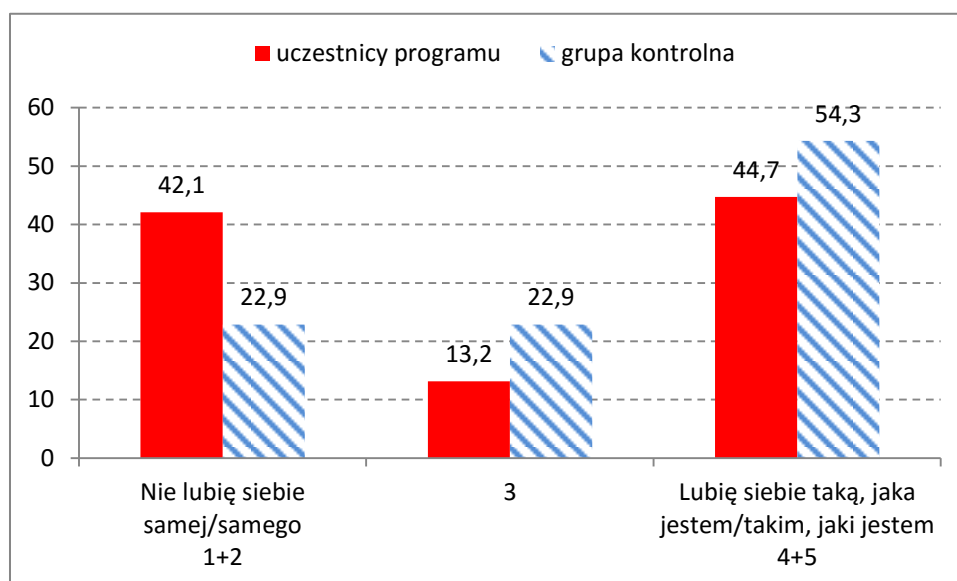
29% uczestników programu i 16% uczniów z grupy porównawczej uważa, że jest do niczego (oceny 1+2). 40% uczestników i 49% uczniów uważa, że bardzo dobrze radzi sobie w życiu (oceny 4+5). Przewaga pozytywnych ocen w grupie porównawczej i negatywnych w grupie uczestników nie osiąga poziomu istotności statystycznej.

Wykres 12. Poziom zadowolenia z siebie

32% uczestników programu i 17% uczniów z grupy porównawczej jest sobą rozczarowanych (oceny 1+2). 37% uczestników i 44% uczniów jest ogólnie zadowolonych z siebie (oceny 4+5). Przewaga pozytywnych ocen w grupie porównawczej i negatywnych w grupie uczestników nie osiąga poziomu istotności statystycznej.

Wykres 13. Poziom lubienia siebie

42% uczestników programu i 23% uczniów z grupy porównawczej nie lubi (oceny 1+2). 45% uczestników i 54% uczniów lubi siebie takimi jakimi są (oceny 4+5). Różnice ocen między grupami są istotne statystycznie.

Stres w rodzinie

Badanym podano przykłady sytuacji trudnych w rodzinie, zagrażających potrzebom ludzi, ich celom, planom i dobremu samopoczuciu: ktoś lub coś utrudnia Ci zrobienie czegoś ważnego; w rodzinie zdarzają się kłótnie; ktoś w rodzinie Cię nie rozumie; ktoś w rodzinie zirytował Cię lub zmartwił; zostałaś/eś niesprawiedliwie potraktowana/y; denerwujesz się tym, co się dzieje w domu. Często w takich sytuacjach w pierwszej chwili nie wiesz, co zrobić, przeżywasz napięcie.

I zapytano respondentów o ocenę, jak radzą sobie z takimi sytuacjami. Odpowiedzi były udzielane na 7-stopniowej skali, od 1 – całkiem sobie nie radzę, do 7 – bardzo dobrze sobie radzę.

Wyniki przedstawiono w tabeli nr 4.

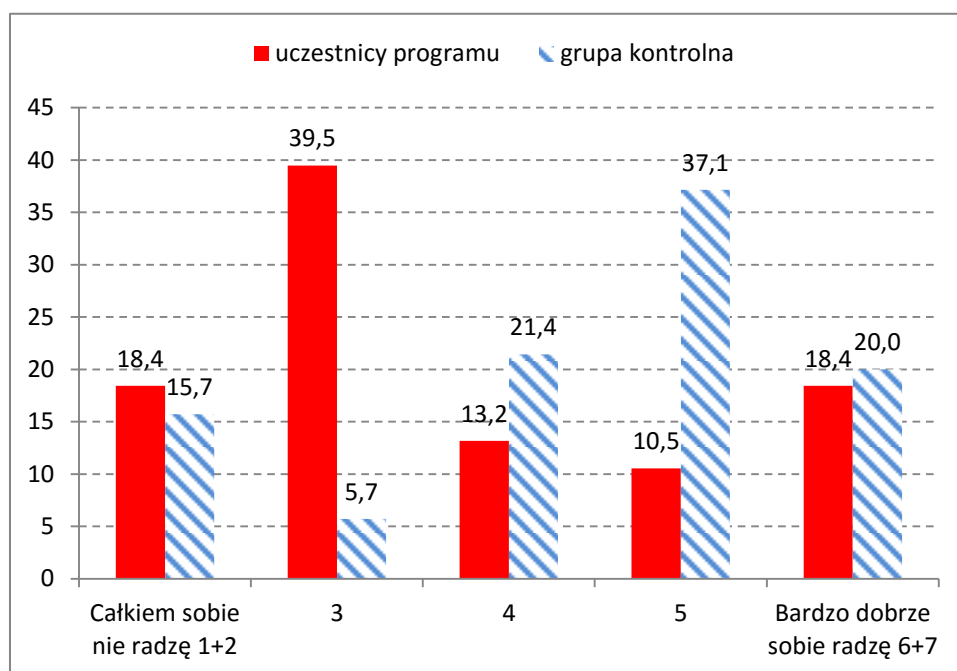
Tabela 4. Jak sobie radzisz z trudnymi sytuacjami w rodzinie

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
ocena radzenia sobie ze stresem w rodzinie			-2,399983	0,018
Całkiem sobie nie radzę 1	5,3	2,9		
2	13,2	12,9		
3	39,5	5,7		
4	13,2	21,4		
5	10,5	37,1		
6	13,2	12,9		
Bardzo dobrze sobie radzę 7	5,3	7,1		
razem	100,0	100,0		

Poczucie radzenia sobie ze stresem w rodzinie było w pomiarze wstępnym istotnie niższe w grupie uczestników programu w porównaniu z oceną uczniów z grupy porównawczej.

Wyniki – po zsumowaniu ocen krańcowych (1+2 oraz 6+7) przedstawia wykres nr 14.

Wykres 14. Radzenie sobie ze stresem w rodzinie

Odsetki ocen krańcowych w porównywanych grupach są podobne (1+2 18% i 16% 6+7 18% i 20%). Ocena „3” jest wyraźnie częściej przyznawana przez uczestników programu oceny „4” i szczególnie „5” – wyraźnie częściej przez uczniów z grupy porównawczej.

Stres w szkole

Podobnie jak o stres w rodzinie, respondenci odpowiadali na pytanie dotyczące stresu w szkole. Przedstawiono im opis: w szkole – podobnie jak w rodzinie - zdarzają się sytuacje trudne, zagrażające potrzebom uczniów, ich celom i dobremu samopoczuciu. Oto przykłady takich sytuacji: ktoś lub coś utrudnia Ci robienie czegoś, co uważasz za ważne; w szkole zdarzają Ci się konflikty; ktoś w szkole Cię nie rozumie; ktoś w szkole zirytował Cię lub zmartwił; zostałaś/eś niesprawiedliwie oceniona/y; nie umiesz tyle, ile byś chciał/a; denerwujesz się tym, co się dzieje na niektórych lekcjach. Często w takich sytuacjach w pierwszej chwili nie wiesz co zrobić, przeżywasz napięcie.

Spróbuj ocenić, jak sobie radzisz z takimi sytuacjami. Ocena dokonywana była na 7-stopniowej skali, od 1 – całkiem sobie nie radzę, do 7 – bardzo dobrze sobie radzę.

Wyniki przedstawiono w tabeli nr 5.

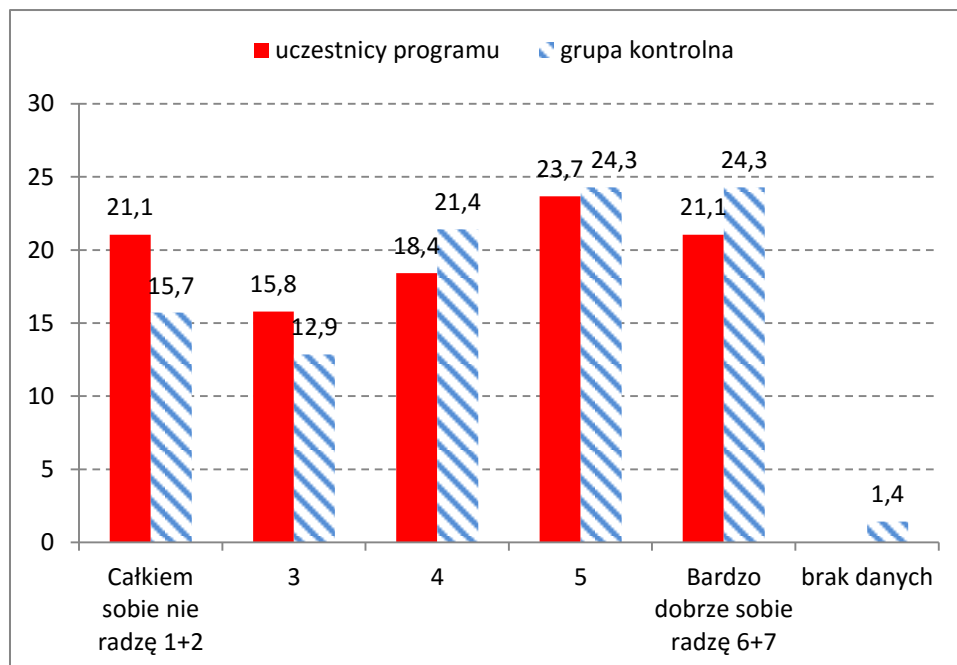
Tabela 5. Jak sobie radzisz z trudnymi sytuacjami w szkole

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
ocena radzenia sobie ze stresem w szkole			-0,692714	0,490
Całkiem sobie nie radzę 1	5,3	4,3		
2	15,8	11,4		
3	15,8	12,9		
4	18,4	21,4		
5	23,7	24,3		
6	13,2	15,7		
Bardzo dobrze sobie radzę 7	7,9	8,6		
brak danych		1,4		
razem	100,0	100,0		

Poczucie radzenia sobie ze stresem w szkole było w pomiarze wstępnym podobne w obu kategoriach grup.

Wyniki – po zsumowaniu ocen krańcowych (1+2 oraz 6+7) przedstawia wykres nr 15.

Wykres 15. Radzenie sobie ze stresem w szkole

Nieznacznie niższe wyniki uzyskiwane w grupie uczestników programu nie osiągają poziomu istotności statystycznej.

Tak zwane „złe dni” w ostatnim miesiącu

Badanych poproszono o oszacowanie ile dni w ciągu OSTATNICH 30 DNI czuli się przygnębieni, zestresowani i mieli problemy emocjonalne, czyli ile dni ich zdrowie psychiczne nie było dobre.

Wyniki przedstawia tabela nr 6.

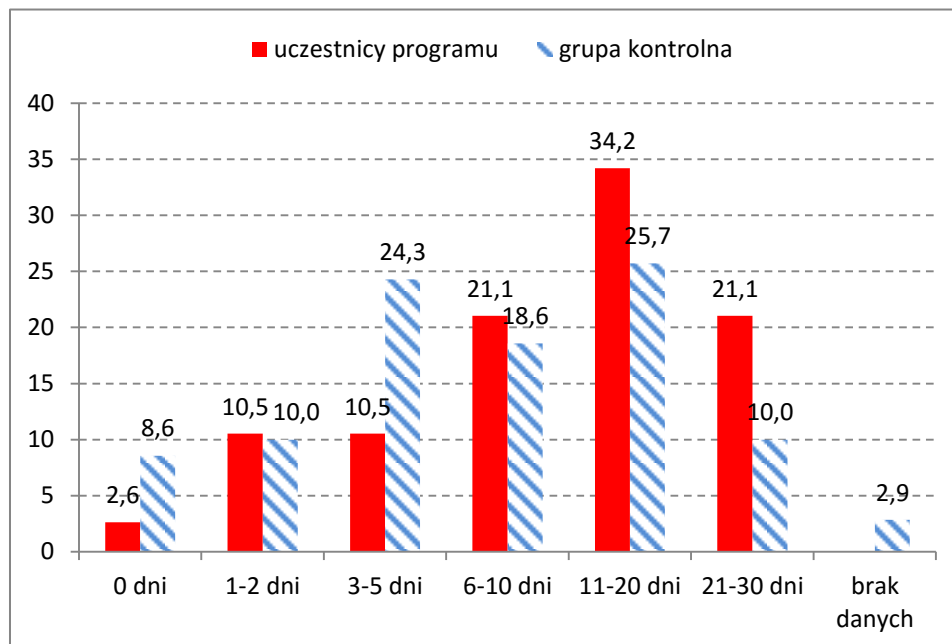
Tabela 6. Ilość dni złego samopoczucia w okresie ostatnich 30 dni

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
ocena ilości dni złego samopoczucia			2,347733	0,021
0 dni	2,6	8,6		
1-2 dni	10,5	10,0		
3-5 dni	10,5	24,3		
6-10 dni	21,1	18,6		
11-20 dni	34,2	25,7		
21-30 dni	21,1	10,0		
brak danych		2,9		
razem	100,0	100,0		
średnia ilości dni	13,84	9,57		

Ilość dni złego samopoczucia była w pomiarze wstępnym istotnie statystycznie częstsza w grupie uczestników programu w porównaniu z ilością „złych dni” ujawnianą przez uczniów z grupy porównawczej. Uczestnicy programu podali średnio 14 dni złego samopoczucia w ciągu ostatnich 30 dni, uczniowie z grupy porównawczej średnio 10 dni.

Ilustrację graficzną uzyskanych danych prezentuje wykres nr 16.

Wykres 16. Ilość dni złego samopoczucia w badanych grupach

3% uczestników programu i 9% uczniów z grupy porównawczej wskazało 0 dni złego samopoczucia w ciągu ostatnich 30 dni. Po 10% badanych z obu grup miało 1-2 dni złego samopoczucia, 3-5 dni złego samopoczucia wskazało 11% uczestników programu i 24% uczniów. W pozostałych, wyższych przedziałach częstotliwości złych dni wyższe odsetki notujemy w grupie uczestników programu. Uczestnicy programu istotnie statystycznie częściej przeżywają złe samopoczucie w okresie ostatnich 30 dni przed pomiarem wstępnym.

Kompetencje społeczne

Kompetencje społeczne badanej młodzieży diagnozowane były przy pomocy trzech skal:

- Skala wsparcia emocjonalnego przyjaciół.
- Skala relacji z rówieśnikami.
- Radzenie sobie w kontaktach interpersonalnych.

Skala wsparcia emocjonalnego przyjaciół

Badani zostali poproszeni o oszacowanie prawdziwości czterech stwierdzeń odnoszących się do odczuć i doświadczeń związanych z ich przyjaciółmi (z wyłączeniem dziewczyny/chłopaka).

Szacowane stwierdzenia:

Mogę liczyć na wsparcie emocjonalne moich przyjaciół (np. pomoc, pocieszenie, radę).

Moi przyjaciele szukają u mnie wsparcia emocjonalnego.

Moi przyjaciele pomagają mi w rozwiązywaniu problemów.

Moi przyjaciele uważają, że pomagam im w rozwiązywaniu problemów.

Oszacowanie dokonywane było na 5-punktowych skalach, od 1 – stwierdzenie całkowicie nieprawdziwe, do 5 – stwierdzenie całkowicie prawdziwe.

Wyniki prezentują poniższe tabele.

Tabela 6. Uzyskiwane wsparcie emocjonalne

Mogę liczyć na wsparcie emocjonalne moich przyjaciół (np. pomoc, pocieszenie, radę)

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Całkowicie nieprawdziwe	5,3	2,9	-1,025865	nie ist.
Raczej nieprawdziwe	0,0	4,3		
Częściowo nieprawdziwe, częściowo prawdziwe	23,7	12,9		
Raczej prawdziwe	36,8	34,3		
Całkowicie prawdziwe	34,2	45,7		
razem	100,0	100,0		

Tylko 5% uczestników programu i 7% uczniów z grupy porównawczej uznało stwierdzenie *Mogę liczyć na wsparcie emocjonalne moich przyjaciół (np. pomoc, pocieszenie, radę)* za całkowicie lub raczej nieprawdziwe. Zdecydowana większość badanej młodzieży (71% uczestników i 80% uczniów) uznała stwierdzenie za raczej lub całkowicie prawdziwe. Różnice między grupami są nieistotne statystycznie.

Tabela 7. Udzielane wsparcie emocjonalne

Moi przyjaciele szukają u mnie wsparcia emocjonalnego

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Całkowicie nieprawdziwe	2,6	1,4	0,0341935	nie ist.
Raczej nieprawdziwe	2,6	10,0		
Częściowo nieprawdziwe, częściowo prawdziwe	21,1	17,1		
Raczej prawdziwe	47,4	38,6		
Całkowicie prawdziwe	26,3	32,9		
razem	100,0	100,0		

Tylko 5% uczestników programu i 11% uczniów z grupy porównawczej uznało stwierdzenie *Moi przyjaciele szukają u mnie wsparcia emocjonalnego* za całkowicie lub raczej nieprawdziwe. Zdecydowana większość badanej młodzieży (74% uczestników i 71% uczniów) uznała stwierdzenie za raczej lub całkowicie prawdziwe. Różnice między grupami są nieistotne statystycznie.

Tabela 8. Uzyskiwane wsparcie w rozwiązywaniu problemów

Moi przyjaciele pomagają mi w rozwiązywaniu problemów

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Całkowicie nieprawdziwe	2,6	4,3	-1,184252	nie ist.
Raczej nieprawdziwe	15,8	8,6		
Częściowo nieprawdziwe, częściowo prawdziwe	21,1	24,3		
Raczej prawdziwe	47,4	30,0		
Całkowicie prawdziwe	13,2	32,9		
razem	100,0	100,0		

18% uczestników programu i 13% uczniów z grupy porównawczej uznało stwierdzenie *Moi przyjaciele pomagają mi w rozwiązywaniu problemów* za całkowicie lub raczej nieprawdziwe. Większość badanej młodzieży (61% uczestników i 63% uczniów) uznała stwierdzenie za raczej lub całkowicie prawdziwe. Różnice między grupami są nieistotne statystycznie.

Tabela 9. Udzielane wsparcie w rozwiązywaniu problemów

Moi przyjaciele uważają, że pomagam im w rozwiązywaniu problemów

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Całkowicie nieprawdziwe	2,6	1,4	0,3912044	nie ist.
Raczej nieprawdziwe	2,6	8,6		
Częściowo nieprawdziwe, częściowo prawdziwe	26,3	20,0		
Raczej prawdziwe	42,1	47,1		
Całkowicie prawdziwe	26,3	21,4		
brak danych		1,4		
razem	100,0	100,0		

5% uczestników programu i 10% uczniów z grupy porównawczej uznało stwierdzenie *Moi przyjaciele uważają, że pomagam im w rozwiązywaniu problemów* za całkowicie lub raczej nieprawdziwe. Większość badanej młodzieży (68% uczestników i 69% uczniów) uznała stwierdzenie za raczej lub całkowicie prawdziwe. Różnice między grupami są nieistotne statystycznie.

Skala relacji z rówieśnikami

Badani zostali poproszeni o udzielenie odpowiedzi na 6 pytań odnoszących się do ich relacji z rówieśnikami, z którymi przebywają najczęściej:

Jak – ogólnie - układają Ci się relacje z rówieśnikami?

Czy łatwo nawiązujesz znajomości i utrzymujesz kontakty z rówieśnikami?

Czy potrafisz zachęcić swoich kolegów/koleżanki do podjęcia jakichś działań (aktywności)?

Czy potrafisz się bronić, gdy jesteś traktowana/y przez rówieśników niesprawiedliwie?

Czy potrafisz przekonać swoich kolegów/koleżanki do swoich racji (poglądów)?

Czy potrafisz wyrazić swoją opinię, kiedy inni koledzy/koleżanki nie zgadzają się z Tobą?

Oszacowanie dokonywane było na 4-punktowych skalach. Odnośnie pierwszego pytania od 1 – całkiem źle, do 4 – bardzo dobrze, odnośnie pięciu kolejnych pytań od 1 – zupełnie nie, do 4 – zdecydowanie tak.

Wyniki prezentują poniższe tabele.

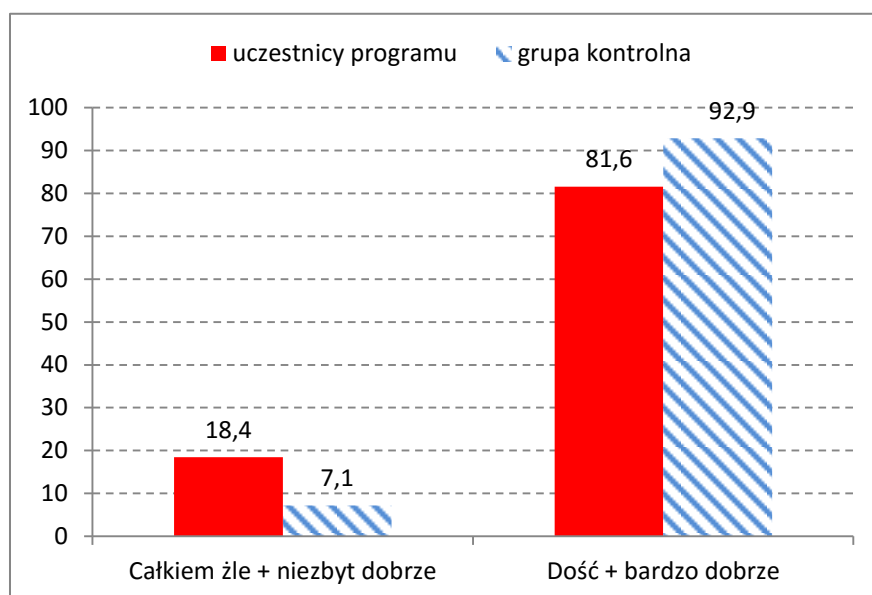
Tabela 10. Relacje z rówieśnikami

Jak – ogólnie - układają Ci się relacje z rówieśnikami?

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Całkiem źle	7,9	0,0	-2,226853138	0,028
Niezbyt dobrze	10,5	7,1		
Dość dobrze	57,9	58,6		
Bardzo dobrze	23,7	34,3		
razem	100,0	100,0		

18% uczestników programu i tylko 7% uczniów źle ocenia swoje kontakty z rówieśnikami. 82% uczestników i aż 93% uczniów ocenia kontakty z rówieśnikami jako dość lub bardzo dobre. Różnica między grupami jest istotna statystycznie na poziomie $p.i.=0,028$.

Wykres 17. Jak – ogólnie - układają Ci się relacje z rówieśnikami?

Tabela 11. Łatwość nawiązywania znajomości i utrzymywania kontaktów
Czy łatwo nawiązujesz znajomości i utrzymujesz kontakty z rówieśnikami?

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Zupełnie nie	13,2	2,9	-1,968229	0,052
Raczej nie	18,4	12,9		
Raczej tak	50,0	62,9		
Zdecydowanie tak	18,4	21,4		
razem	100,0	100,0		

32% uczestników programu i tylko 16% uczniów ujawnia kłopoty w nawiązywaniu znajomości i utrzymywaniu kontaktów z rówieśnikami (odpowiedzi zupełnie i raczej nie). 68% uczestników i 84% uczniów twierdzi, że raczej lub zdecydowanie łatwo nawiązuje znajomości i utrzymuje kontakty. Różnica między grupami jest istotna statystycznie na poziomie $p.i.=0,052$.

Wykres 18. Czy łatwo nawiązujesz znajomości i utrzymujesz kontakty z rówieśnikami?

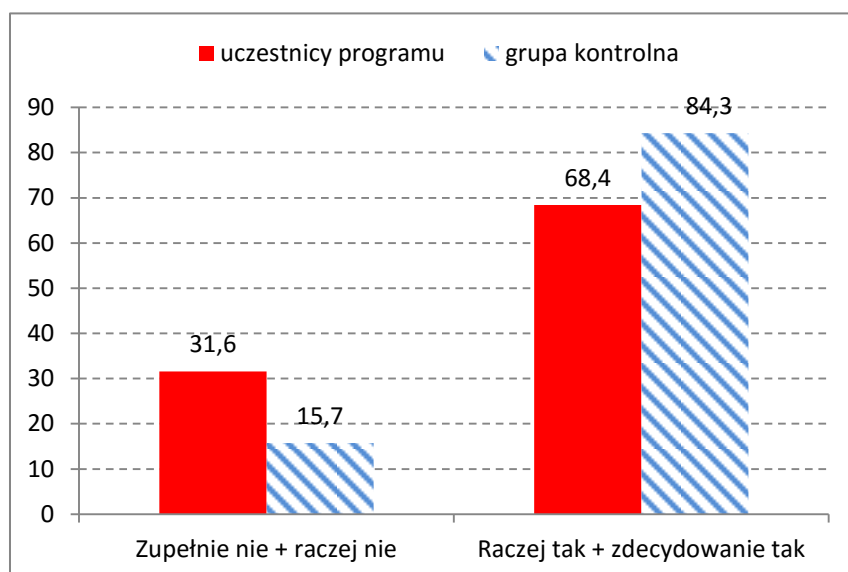

Tabela 12. Umiejętność zachęcania do działania

Czy potrafisz zachęcić swoich kolegów/koleżanki do podjęcia jakichś działań (aktywności)?

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Zupełnie nie	5,3	4,3	-1,085616	nie ist.
Raczej nie	34,2	24,3		
Raczej tak	52,6	60,0		
Zdecydowanie tak	7,9	11,4		
razem	100,0	100,0		

40% uczestników programu i 29% uczniów nie potrafi zachęcać kolegów do podjęcia jakichś działań (aktywności). 60% uczestników i 71% uczniów twierdzi, że posiada takie umiejętności. Różnice między grupami nie są istotne statystycznie.

Tabela 13. Umiejętność obrony przed niesprawiedliwym traktowaniem

Czy potrafisz się bronić, gdy jesteś traktowana/y przez rówieśników niesprawiedliwie?

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Zupełnie nie	2,6	4,3	-0,368757	0,713
Raczej nie	23,7	15,7		
Raczej tak	39,5	44,3		
Zdecydowanie tak	34,2	35,7		
razem	100,0	100,0		

26% uczestników programu i 20% uczniów z grupy porównawczej zupełnie lub raczej nie potrafi bronić się przed niesprawiedliwym traktowaniem przez rówieśników. Umiejętność taką posiada 74% uczestników i 80% uczniów. Różnice między grupami nie są istotne statystycznie.

Tabela 14. Umiejętność przekonania do swoich racji (poglądów)

Czy potrafisz przekonać swoich kolegów/koleżanki do swoich racji (poglądów)?

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Zupełnie nie	5,3	0,0	-2,779718	0,006
Raczej nie	28,9	12,9		
Raczej tak	57,9	78,6		
Zdecydowanie tak	5,3	8,6		
brak danych	2,6			
razem	100,0	100,0		

Aż 34% uczestników programu i tylko 13% uczniów z grupy porównawczej nie potrafi przekonywać rówieśników do swoich racji (poglądów). Taką umiejętność posiada 63% uczestników i aż 87% uczniów. Różnice są istotne statystycznie na poziomie $p.i.=0,006$.

Wykres 19. Czy potrafisz przekonać swoich kolegów/koleżanki do swoich racji (poglądów)?

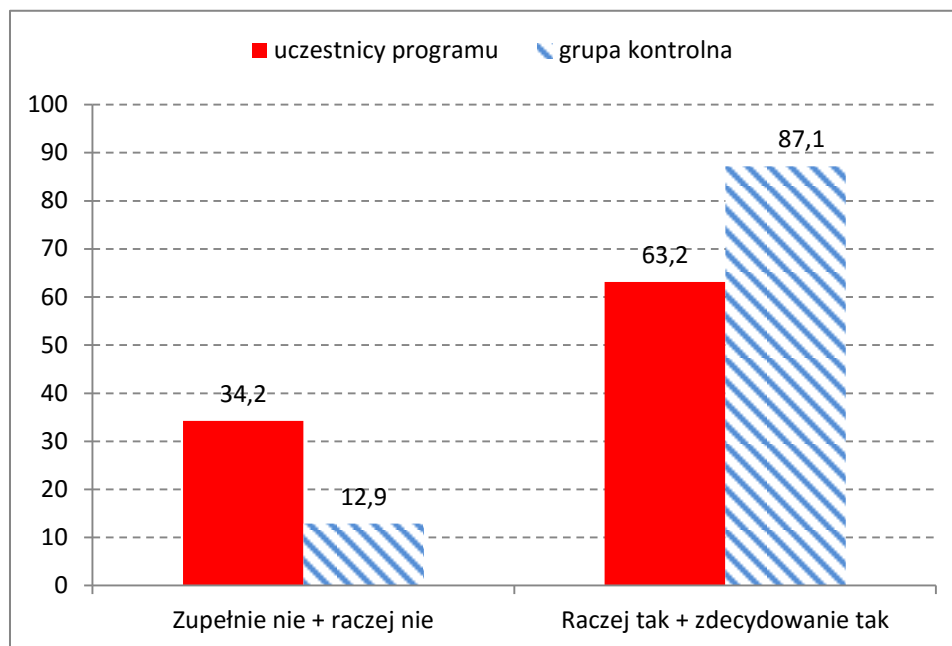

Tabela 15. Umiejętność wyrażania nieakceptowanych opinii

Czy potrafisz wyrazić swoją opinię, kiedy inni koledzy/koleżanki nie zgadzają się z Tobą?

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Zupełnie nie	0,0	4,3	-0,630549	0,530
Raczej nie	28,9	5,7		
Raczej tak	34,2	55,7		
Zdecydowanie tak	36,8	31,4		
brak danych		2,9		
razem	100,0	100,0		

29% uczestników programu i 10% uczniów z grupy porównawczej nie potrafi wyrazić swojej opinii, kiedy inni koledzy/koleżanki nie zgadzają się z nimi. Umiejętność taką posiada 71% uczestników i 87% uczniów. Różnice między grupami nie są istotne statystycznie.

Radzenie sobie w kontaktach interpersonalnych

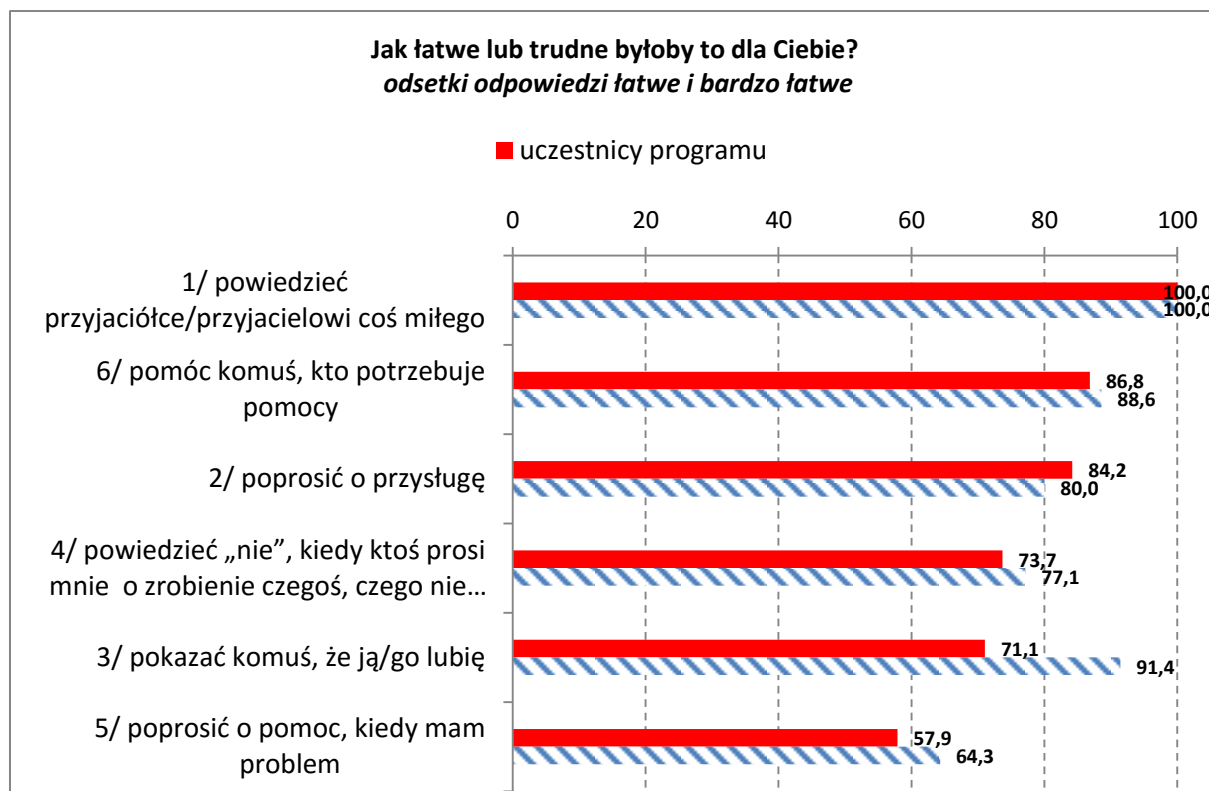
Młodzież została zapytana, jak łatwe lub trudne byłoby dla niej zrobienie każdej z następujących rzeczy:

- 1/ powiedzieć przyjaciółce/przyjacielowi coś miłego
- 2/ poprosić o przysługę
- 3/ pokazać komuś, że ją/go lubię
- 4/ powiedzieć „nie”, kiedy ktoś prosi mnie o zrobienie czegoś, czego nie chcę zrobić
- 5/ poprosić o pomoc, kiedy mam problem
- 6/ pomóc komuś, kto potrzebuje pomocy

Odpowiedzi były udzielane na skali: 1 - bardzo łatwe, 2 - łatwe, 3 - trudne, 4 – bardzo trudne.

Pełne dane przedstawia tabela nr 26 w załącznikach. Dane przetworzone – zsumowane wskazania 1 - bardzo łatwe + 2 - łatwe prezentuje wykres nr 28 (uporządkowanie wg odsetka wskazań 1+2 w grupie uczestników programu).

Wykres 20. Radzenie sobie w kontaktach interpersonalnych

Młodzież nie miałaby żadnych trudności w *powiedzeniu przyjaciółce/przyjacielowi czegoś miłego*. Po 100% badanych z obu grup uważa, że to łatwe lub bardzo łatwe.

Dla 87% uczestników programu i 89% uczniów z grupy porównawczej byłoby łatwe lub bardzo łatwe *pomóc komuś, kto potrzebuje pomocy*. Różnica nie jest istotna statystycznie.

Z *poproszeniem o przysługę* nie miałoby kłopotu 84% uczestników programu i 80% uczniów. Różnica nie jest istotna statystycznie.

Dla 74% uczestników programu i 77% uczniów byłoby łatwe lub bardzo łatwe *powiedzieć „nie”, kiedy ktoś prosi ich o zrobienie czegoś, czego nie chcą zrobić*. Różnica nie jest istotna statystycznie.

Pokazanie komuś, że ją/go lubię byłoby istotnie statystycznie łatwiejsze dla uczniów z grupy porównawczej (91%) w porównaniu z grupą uczestników programu (71%) – $p.i.= 0,021$.

Dla 58% uczestników programu i 64% uczniów z grupy porównawczej byłoby łatwe lub bardzo łatwe *poproszenia o pomoc, kiedy ma się problem*. Różnica nie jest istotna statystycznie.

Funkcjonowanie zadaniowe

Funkcjonowanie zadaniowe badanej młodzieży diagnozowane były przy pomocy dwóch skal:

- Myślenie o przyszłości zawodowej.
- Postawa wobec szkoły i nauki.

Myślenie o przyszłości zawodowej

Badani zostali poproszeni o oszacowanie prawdziwości dwóch stwierdzeń odnoszących się do przyszłości zawodowej.

Szacowane stwierdzenia:

Dużo myślę o mojej przyszłej pracy.

Dużo myślę, jak będzie wyglądała moja kariera.

Oszacowanie dokonywane było na 5-punktowych skalach, od 1 – całkowicie nieprawdziwe, do 5 – całkowicie prawdziwe.

Wyniki prezentują poniższe tabele.

Tabela 16. Myślenie o przyszłej pracy
Dużo myślę o mojej przyszłej pracy

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Całkowicie nieprawdziwe	10,5	7,1	0,4972805	nie ist.
Raczej nieprawdziwe	7,9	12,9		
Częściowo nieprawdziwe, częściowo prawdziwe	23,7	28,6		
Raczej prawdziwe	28,9	30,0		
Całkowicie prawdziwe	28,9	21,4		
razem	100,0	100,0		

18% uczestników programu i 20% uczniów z grupy porównawczej oceniło, że twierdzenie *Dużo myślę o mojej przyszłej pracy* jest całkowicie lub raczej nieprawdziwe. 58% uczestników i 51% uczniów uznało, że to twierdzenie jest raczej lub całkowicie prawdziwe. Różnice między grupami są nieistotne statystycznie.

Tabela 17. Myślenie o karierze zawodowej
Dużo myślę, jak będzie wyglądała moja kariera

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Całkowicie nieprawdziwe	10,5	2,9	-1,184111	nie ist.
Raczej nieprawdziwe	18,4	10,0		
Częściowo nieprawdziwe, częściowo prawdziwe	15,8	25,7		
Raczej prawdziwe	26,3	34,3		
Całkowicie prawdziwe	28,9	27,1		
razem	100,0	100,0		

29% uczestników programu i 13% uczniów z grupy porównawczej oceniło, że twierdzenie *Dużo myślę, jak będzie wyglądała moja kariera* jest całkowicie lub raczej nieprawdziwe. 55% uczestników i 61% uczniów uznało, że to twierdzenie jest raczej lub całkowicie prawdziwe. Różnice między grupami są nieistotne statystycznie.

Postawa wobec szkoły i nauki

Badani zostali poproszeni o oszacowanie prawdziwości stwierdzeń odnoszących się do szkoły i nauki.

Szacowane stwierdzenia:

Lubię nauczycieli, którzy uczą mnie w tym roku.

Lubię szkołę.

Zazwyczaj chętnie idę do szkoły

Lubię przedmioty, których uczę się w tym roku

Oszacowanie dokonywane było na 4-punktowych skalach, od 1 – całkowicie prawdziwe, do 4 – całkowicie nieprawdziwe.

Wyniki prezentują poniższe tabele.

Tabela 18. Lubienie nauczycieli

Lubię nauczycieli, którzy uczą mnie w tym roku

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Całkowicie prawdziwe	21,1	22,9	0,826606	nie ist.
Raczej prawdziwe	63,2	61,4		
Raczej nieprawdziwe	5,3	12,9		
Całkowicie nieprawdziwe	10,5	2,9		
razem	100,0	100,0		

Po 84% zarówno uczestników programu jak i uczniów z grupy porównawczej uznało stwierdzenie *Lubię nauczycieli, którzy uczą mnie w tym roku* za raczej lub całkowicie prawdziwe. Po 16% młodzieży z obu kategorii grup stwierdziło, że to stwierdzenie jest raczej lub całkowicie nieprawdziwe.

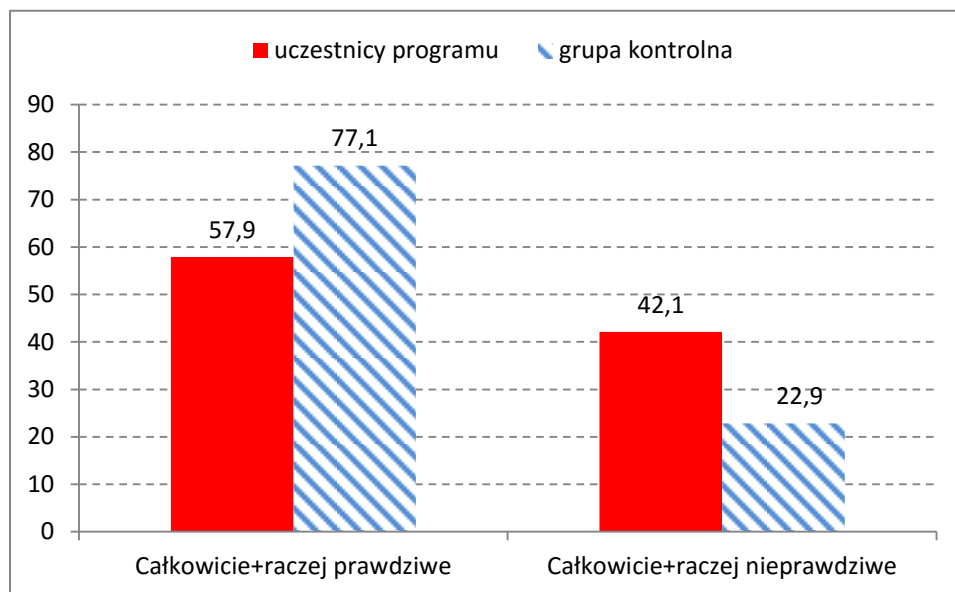
Tabela 19. Lubienie szkoły

Lubię szkołę

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Całkowicie prawdziwe	21,1	20,0	1,9933984	0,049
Raczej prawdziwe	36,8	57,1		
Raczej nieprawdziwe	23,7	17,1		
Całkowicie nieprawdziwe	18,4	5,7		
razem	100,0	100,0		

Tylko 58% uczestników programu i 77% uczniów z grupy porównawczej uznało stwierdzenie *Lubię szkołę* za raczej lub całkowicie prawdziwe. 42% uczestników i 23% uczniów stwierdziło, że to stwierdzenie jest raczej lub całkowicie nieprawdziwe. Różnice między grupami są istotne statystycznie na poziomie $p.i.= 0,049$.

Wykres 21. Lubię szkołę

Tabela 20. Chętnie chodzenie do szkoły
Zazwyczaj chętnie idę do szkoły

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Całkowicie prawdziwe	10,5	20,0	2,0674343	0,041
Raczej prawdziwe	36,8	41,4		
Raczej nieprawdziwe	21,1	27,1		
Całkowicie nieprawdziwe	28,9	11,4		
Brak danych	2,6			
razem	100,0	100,0		

Tylko 47% uczestników programu i 61% uczniów z grupy porównawczej uznało stwierdzenie *Zazwyczaj chętnie idę do szkoły* za raczej lub całkowicie prawdziwe. 50% uczestników i 39% uczniów stwierdziło, że to stwierdzenie jest raczej lub całkowicie nieprawdziwe. Różnice między grupami są istotne statystycznie na poziomie p.i.= 0,041.

Wykres 22. Zazwyczaj chętnie idę do szkoły

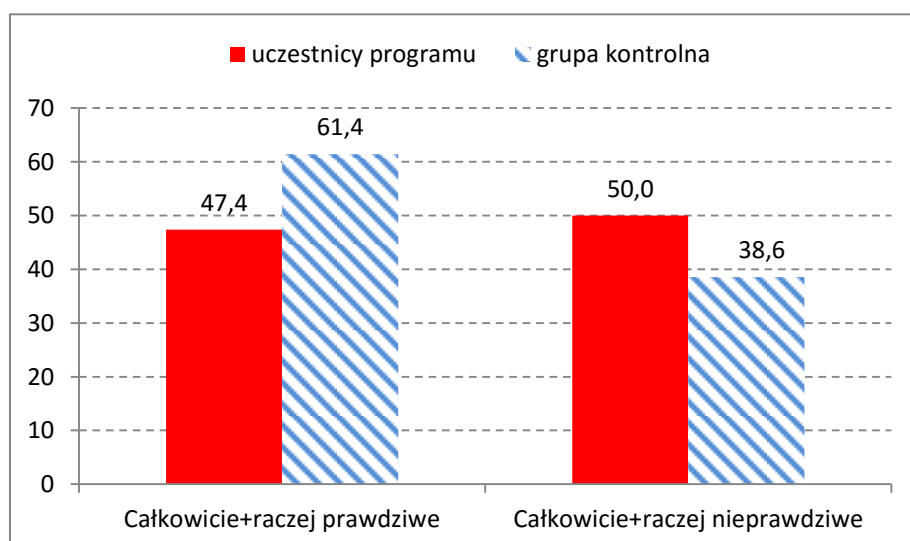

Tabela 21. Lubienie przedmiotów szkolnych
Lubię przedmioty, których uczę się w tym roku

	uczestnicy programu	grupa porównawcza	wartość T	poziom istotności
Całkowicie prawdziwe	13,2	12,9	0,4005822	nie ist.
Raczej prawdziwe	57,9	44,3		
Raczej nieprawdziwe	13,2	28,6		
Całkowicie nieprawdziwe	13,2	14,3		
Brak danych	2,6			
razem	100,0	100,0		

71% uczestników programu i 57% uczniów z grupy porównawczej oceniło, że twierdzenie *Lubię przedmioty, których uczę się w tym roku* jest całkowicie lub raczej prawdziwe. 26% uczestników i 43% uczniów uznało, że to twierdzenie jest raczej lub całkowicie nieprawdziwe. Różnice między grupami są nieistotne statystycznie.

Zachowania antysocjalne

Badana młodzież szacowała częstotliwość 14 zachowań antysocjalnych w ciągu ostatnich 12 miesięcy oraz częstotliwość myśli samobójczych.

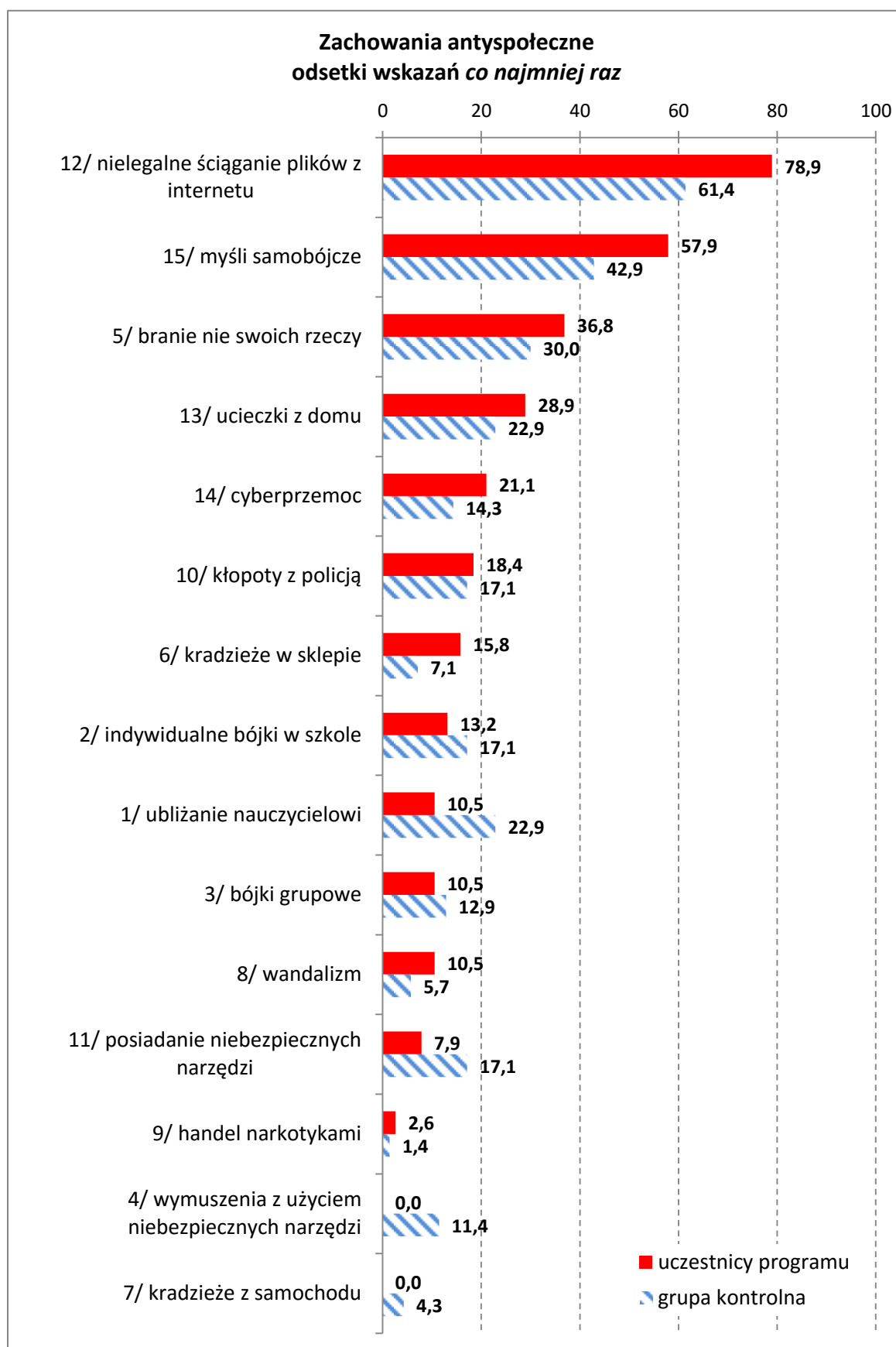
Ocena częstotliwości dokonywana była na skali: ani razu, 1 raz, 2 razy, 3 razy, 4 razy lub więcej.

Testowane zachowania:

- 1/ ubliżanie nauczycielowi w szkole lub opiekunowi w internacie
- 2/ indywidualne bójk w szkole
- 3/ bójk grupowe
- 4/ wymuszenia z użyciem niebezpiecznych narzędzi - noża, broni lub jakiś innych narzędzi (np. kij, pałka)
- 5/ branie nie swoich rzeczy
- 6/ kradzieże w sklepie - wynoszenie czegoś ze sklepu bez płacenia za to
- 7/ kradzieże z samochodu - wymontowywanie lub zabieranie czegoś z cudzego samochodu (np. lusterko lub radio) bez zgody właściciela
- 8/ wandalizm - celowe zniszczenie lub połamanie czegoś w szkole (np. ławki)
- 9/ handel narkotykami
- 10/ kłopoty z policją ze względu na zrobienie czegoś złego
- 11/ posiadanie niebezpiecznych narzędzi – noża, kastetu lub innego niebezpiecznego narzędzia
- 12/ nielegalne ściąganie plików z internetu - (muzyki, filmów, książki, gry, oprogramowania)
- 13/ ucieczki z domu (to znaczy opuszczanie domu bez pozwolenia jednego czy dwojga rodziców)
- 14/ cyberprzemoc - ośmieszanie lub oczernianie kogoś w internecie lub za pomocą komórki
- 15/ myśli samobójcze

Pełne dane przedstawia tabela nr 22 w załącznikach. Dane przetworzone – zsumowane wskazania 1 raz + 2 razy + 3 razy + 4 razy lub więcej prezentuje wykres nr 23 na następnej stronie.

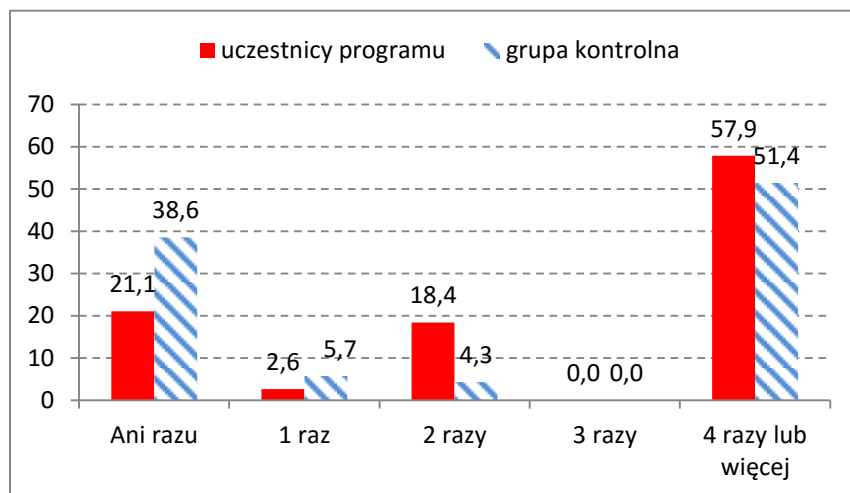
Wykres 23. Zachowania antysocjalne

Częstotliwość występowania testowanych zachowań antysocjalnych nie różnicuje badanych grup. Żadne zachowanie antysocjalne nie występowało w sposób istotny statystycznie ani częściej, ani rzadziej w grupie uczestników programu w porównaniu z grupą porównawczą w okresie ostatnich 12 miesięcy.

Najczęstszym zachowaniem antysocjalnym w obu grupach było nielegalne ściąganie plików z internetu (muzyki, filmów, książki, gry, oprogramowania). To zachowanie ujawniło 79% uczestników programu i 61% uczniów z grupy porównawczej. Szczegółowe dane dotyczące częstotliwości tego zachowania przedstawia wykres nr 24

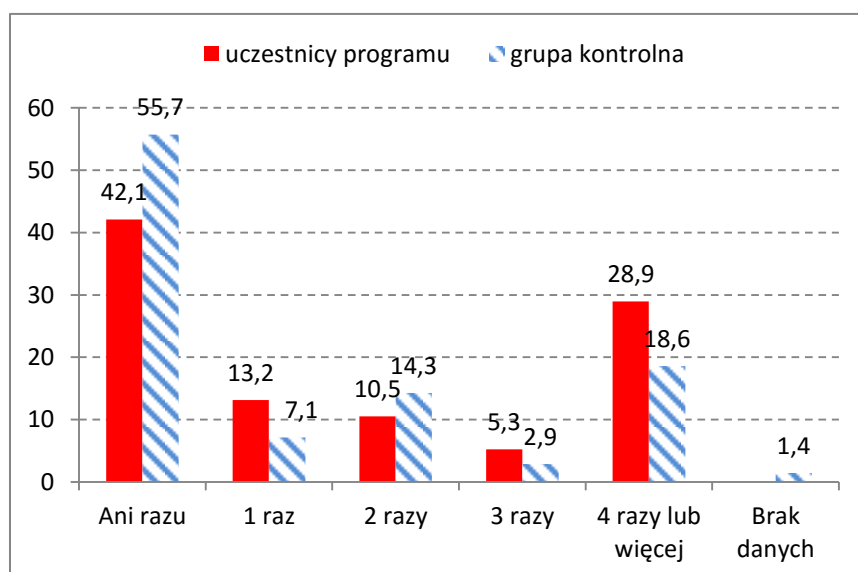
Wykres 24. Nielegalne ściąganie plików z internetu

Ani razu nie ściągało nielegalnie danych z internetu 21% uczestników programu i 39% uczniów z grupy porównawczej. Ponad połowa badanej młodzieży z obu grup ściągała nielegalnie dane z internetu co najmniej 4 razy w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Różnice między grupami nie osiągają poziomu istotności statystycznej.

Myśli samobójcze w ciągu ostatnich 12 miesięcy ujawniło 58% uczestników programu i 43% uczniów z grupy porównawczej. Szczegółowe dane dotyczące częstotliwości tego problemu przedstawia wykres nr 25.

Wykres 25. Myśli samobójcze

42% uczestników programu i 56% uczniów z grupy porównawczej nie miało w ciągu ostatnich 12 miesięcy myśli samobójczych. Co najmniej 4 krotnie w ciągu ostatnich 12 miesięcy ujawniło myśli samobójcze 29% uczestników i 19% uczniów. Różnice między grupami są nieistotne statystycznie.

Kolejne miejsca w rankingu zachowań antysocjalnych w ciągu ostatnich 12 miesięcy zajęły (uporządkowanie wg odsetków badanych z grupy uczestników programu):

- branie nie swoich rzeczy – co najmniej raz przez 37% uczestników programu i 30% uczniów z grupy porównawczej,
- ucieczki z domu – co najmniej raz 29% w grupie uczestników programu i 23% uczniów z grupy porównawczej,
- bycie sprawcą cyberprzemocy – co najmniej raz 21% w grupie uczestników programu, 14% w grupie uczniów z grupy porównawczej,
- kłopoty z policją ze względu na zrobienie czegoś złego – 18% uczestników i 17% uczniów,
- kradzieże w sklepach – 16% uczestników, 7% uczniów,
- indywidualne bójkі w szkole – 13% uczestników i 17% uczniów,
- ubliżanie nauczycielowi w szkole lub opiekunowi w internacie – 11% uczestników i 23% uczniów,
- bójki grupowe – 11% uczestników i 13% uczniów,
- wandalizm - celowe zniszczenie lub połamanie czegoś w szkole – 11% uczestników i 6% uczniów.
- posiadanie niebezpiecznych narzędzi – 8% uczestników i 17% uczniów,
- handel narkotykami – 3% uczestników i 1% uczniów,
- wymuszenia z użyciem niebezpiecznych narzędzi – tylko uczniowie – 11%,
- kradzieże z samochodu – tylko uczniowie – 4%.

Klaryfikacja wartości

Wartości badanej młodzieży diagnozowane były przy pomocy czterech skal:

- Subiektywne normy dotyczące używania substancji psychoaktywnych.
- Postawy wobec zachowań ryzykownych/ problemowych rówieśników
- Opinie na temat nielegalnych substancji psychoaktywnych
- Postawy wobec przemocy.

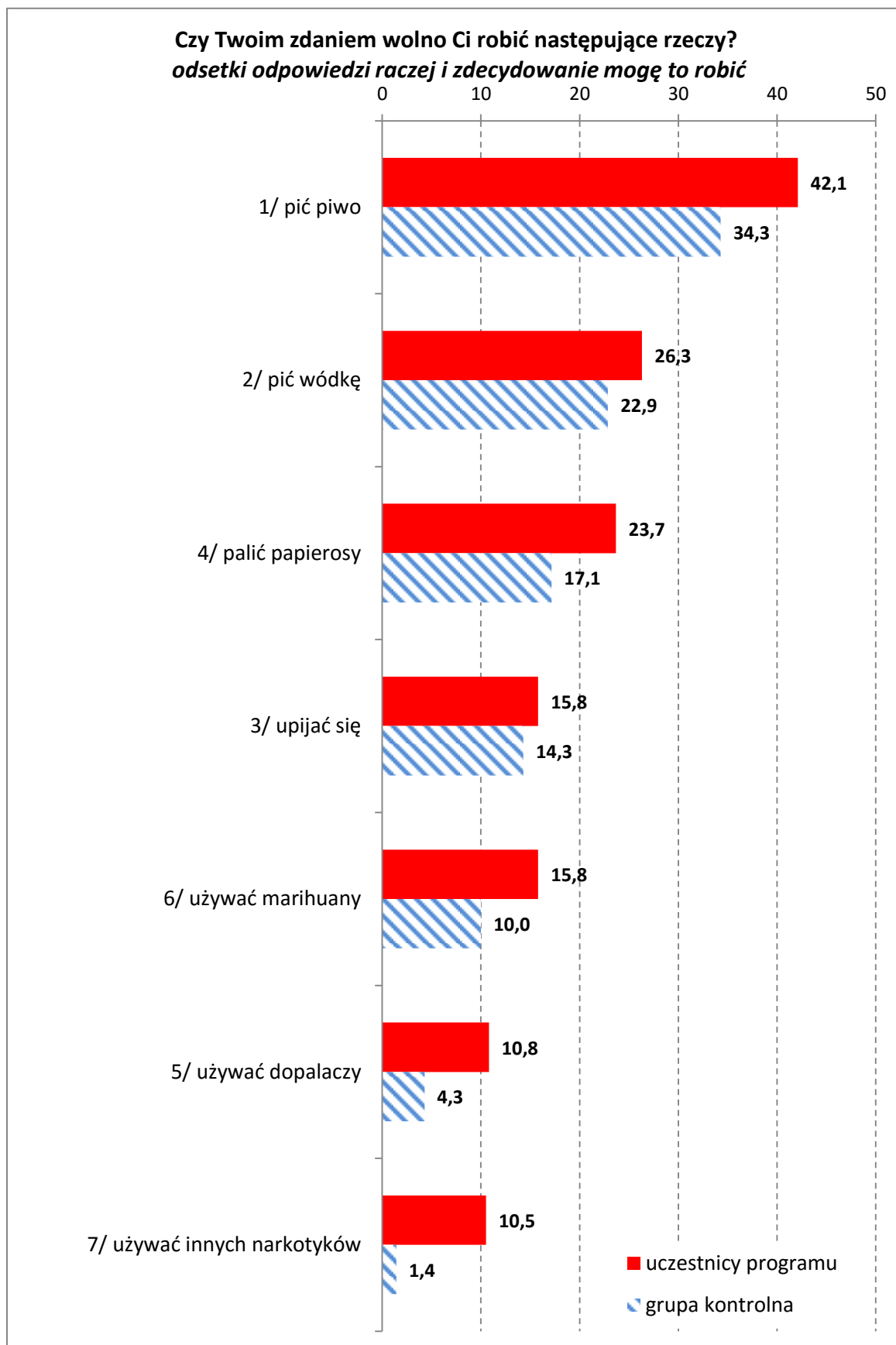
Subiektywne normy dotyczące używania substancji psychoaktywnych

Młodzież została zapytana o to, czy wolno jej używać środków psychoaktywnych (pić piwo, wódkę, upijać się, palić papierosy, używać dopalaczy, marihuany, innych narkotyków).

Odpowiedzi były udzielane na skali: 1 - zdecydowanie nie wolno mi tego robić, 2 - raczej nie wolno mi, 3 - trudno powiedzieć, 4 - raczej mogę to robić, 5 - zdecydowanie mogę to robić.

Pełne dane przedstawia tabela nr 23 w załącznikach. Dane przetworzone – zsumowane wskazania 4 - raczej mogę to robić + 5 - zdecydowanie mogę to robić prezentuje wykres nr 26 na następnej stronie (uporządkowanie wg odsetka akceptacji w grupie uczestników programu).

Wykres 26. Subiektywne normy dotyczące używania substancji psychoaktywnych

42% uczestników programu i 36% uczniów z grupy porównawczej uznało, że raczej i zdecydowanie może pić piwo. Są to najwyższe odsetki akceptacji używania substancji psychoaktywnych spośród siedmiu testowanych. Różnica między grupami jest nieistotna statystycznie.

Kolejne miejsca w rankingu akceptacji używania substancji psychoaktywnych zajęły (uporządkowanie wg odsetków badanych z grupy uczestników programu):

picie wódki – 26% uczestników programu i 23% uczniów z grupy porównawczej daje sobie przyzwolenie na to zachowanie. Różnica między grupami jest nieistotna statystycznie,

palenie papierosów – 24% uczestników i 17% uczniów uważa, że raczej i zdecydowanie może palić papierosy, różnica jest nieistotna statystycznie,

upijanie się jest akceptowane przez 16% uczestników i 14% uczniów, różnica jest nieistotna statystycznie,

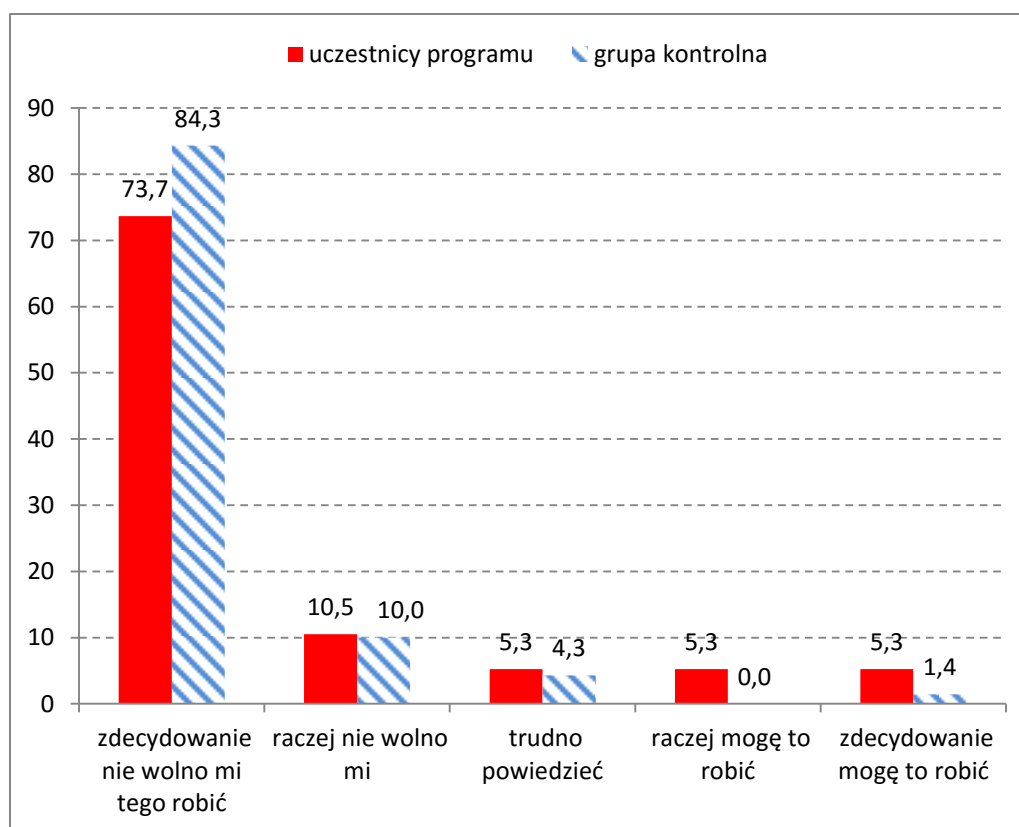
używanie marihuany akceptuje 16% uczestników i 10% uczniów, różnica jest nieistotna statystycznie,

używanie dopalaczy akceptuje 11% uczestników i 4% uczniów. Różnica nie osiąga poziomu istotności statystycznej,

używanie innych narkotyków istotnie statystycznie częściej akceptują uczestnicy programu (11%), w porównaniu z uczniami z grupy porównawczej (1%).

Szczegółowe dane różnicującej grupy statystycznie akceptacji używania innych narkotyków prezentuje wykres nr 27.

Wykres 27. Czy Twoim zdaniem wolno Ci używać innych narkotyków?

73% uczestników programu i 84% uczniów z grupy porównawczej uznało, że zdecydowanie nie wolno im używać innych narkotyków. Po 10% badanych z obu grup uważa, że raczej nie wolno im używać innych narkotyków, 5% uczestników i 4% uczniów nie ma zdania na ten temat, 5% uczestników (i żadna osoba z grupy uczniów) uważa, że raczej może używać innych narkotyków, 5% uczestników i 1% uczniów sądzi, że zdecydowanie może używać innych narkotyków. Różnice między grupami są istotne statystycznie na poziomie $p.i.=0.058$.

Postawy wobec zachowań ryzykownych/ problemowych rówieśników

Badaną młodzież zapytano, czy ocenia negatywnie pakiet 11 zachowań ryzykownych lub problemowych:

- 1/ picie piwa
- 2/ picie wódki
- 3/ upijanie się
- 4/ bicie lub grożenie komuś, kogo się nie lubi
- 5/ palenie papierosów lub używanie innych wyrobów tytoniowych
- 6/ używanie dopalaczy
- 7/ palenie marihuany
- 8/ branie innych narkotyków
- 9/ granie w gry hazardowe
- 10/ spędzanie większości wolnego czasu w Internecie
- 11/ spędzanie większości wolnego czasu w centrach handlowo – rozrywkowych

Ocena dokonywana była na 5-stopniowej skali: 1 - oceniam negatywnie, 2 - raczej oceniam negatywnie, 3 - trudno powiedzieć, 4 - raczej nie oceniam negatywnie, 5 - nie oceniam negatywnie.

Pełne dane przedstawia tabela nr 24 w załącznikach. Dane przetworzone – zsumowane wskazania **1 - oceniam negatywnie + 2 - raczej oceniam negatywnie** prezentuje wykres nr 28 na następnej stronie (uporządkowanie wg odsetka akceptacji w grupie uczestników programu).

Najczęściej badana młodzież ocenia negatywnie bicie lub grożenie komuś, kogo się nie lubi (95% uczestników programu i 83% uczniów z grupy porównawczej). Różnica między grupami jest nieistotna statystycznie.

W dalszej kolejności negatywnie oceniono:

używanie dopalaczy – 90% ocen negatywnych w grupie uczestników i 89% w grupie uczniów, różnica nieistotna statystycznie,

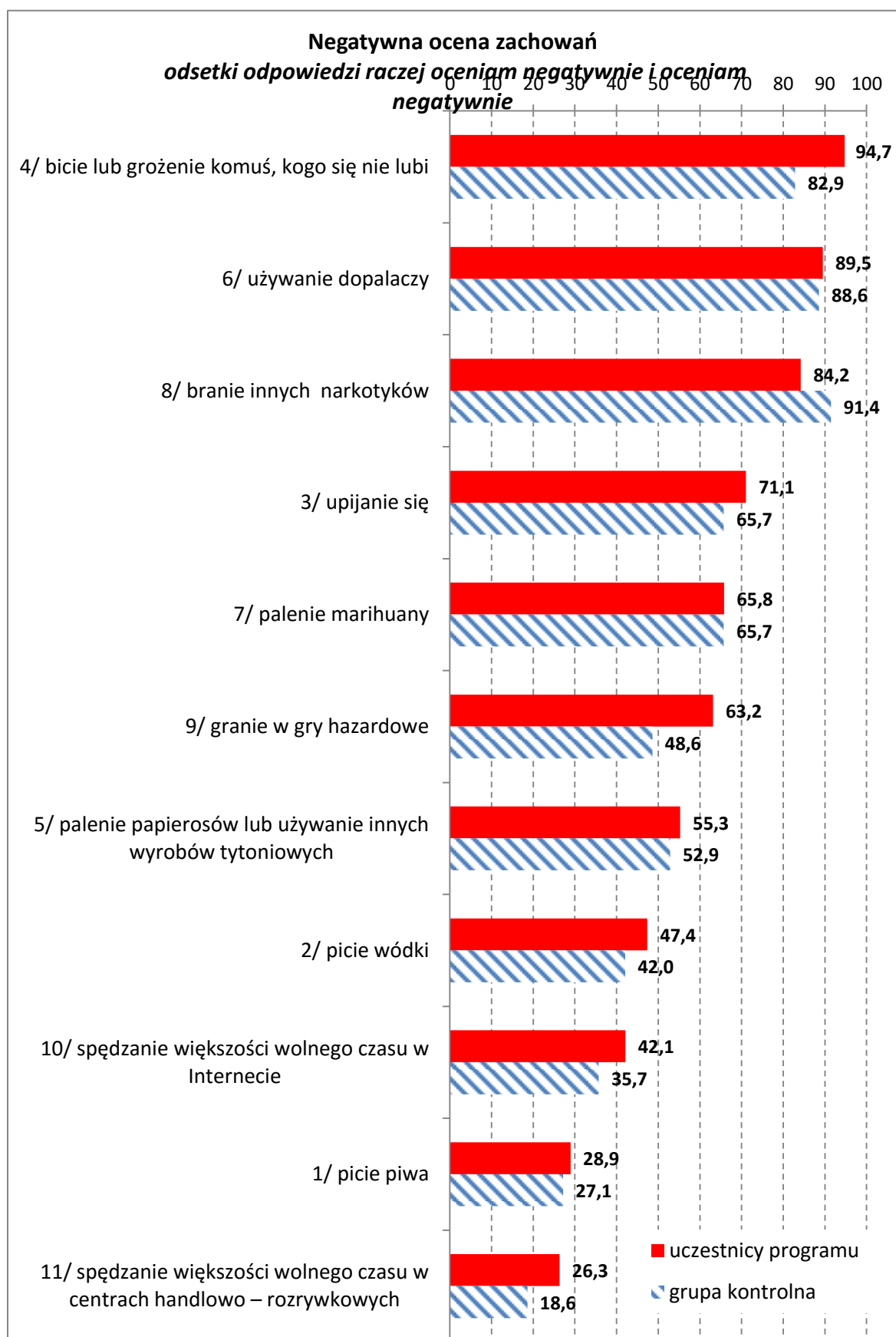
branie innych narkotyków – 84% ocen negatywnych w grupie uczestników i 91% w grupie uczniów, różnica nieistotna statystycznie,

upijanie się uzyskało 71% ocen negatywnych w grupie uczestników i 66% w grupie uczniów, różnica nieistotna,

palenie marihuany – po 66% ocen negatywnych w obu kategoriach grup,

granie w gry hazardowe – 63% ocen negatywnych w grupie uczestników i 49% w grupie uczniów, różnica nieistotna statystycznie,

Wykres 28. Negatywna ocena zachowań ryzykownych/problemowych

palenie papierosów lub używanie innych wyrobów tytoniowych – 55% ocen negatywnych wśród uczestników i 53% w grupie uczniów, różnica nieistotna,

picie wódki – 47% ocen negatywnych w grupie uczestników i 42% w grupie uczniów,

spędzanie większości wolnego czasu w Internecie – 42% ocen negatywnych w grupie uczestników i 36% w grupie uczniów, różnica nieistotna,

picie piwa - 29% ocen negatywnych wśród uczestników i 27% w grupie uczniów, różnica jest nieistotna statystycznie.

Najbardziej badana młodzież ocenia negatywnie spędzanie większości wolnego czasu w centrach handlowo – rozrywkowych (26% uczestników programu i 19% uczniów z grupy porównawczej). Różnica między grupami jest nieistotna statystycznie.

Opinie na temat nielegalnych substancji psychoaktywnych

Badana młodzież została poproszona o wyrażenie opinii na temat 11 stwierdzeń dotyczących nielegalnych substancji psychoaktywnych:

- 1/ Młoda osoba nigdy nie powinna próbować narkotyków
- 2/ Używanie narkotyków jest dobrą zabawą
- 3/ Wiele rzeczy jest bardziej ryzykownych niż narkotyki
- 4/ Każdy, kto bierze narkotyki, będzie tego żałować
- 5/ Przepisy prawne dotyczące narkotyków powinny być surowsze
- 6/ Używanie narkotyków jest poważnym problemem w naszym kraju
- 7/ Narkotyki pomagają ludziom w pełni doświadczać życia
- 8/ Szkoły powinny uczyć o realnym ryzyku używania narkotyków
- 9/ Policja nie powinna przesładować młodych ludzi eksperymentujących z narkotykami
- 10/ Eksperymentowanie z narkotykami jest pozbawianiem się kontroli nad swoim życiem
- 11/ Marihuana powinna być legalna

Opinie były wyrażane na 4-stopniowej skali: 1 - zdecydowanie zgadzam się, 2 - raczej zgadzam się, 3 - raczej nie zgadzam się, 4 - zdecydowanie nie zgadzam się

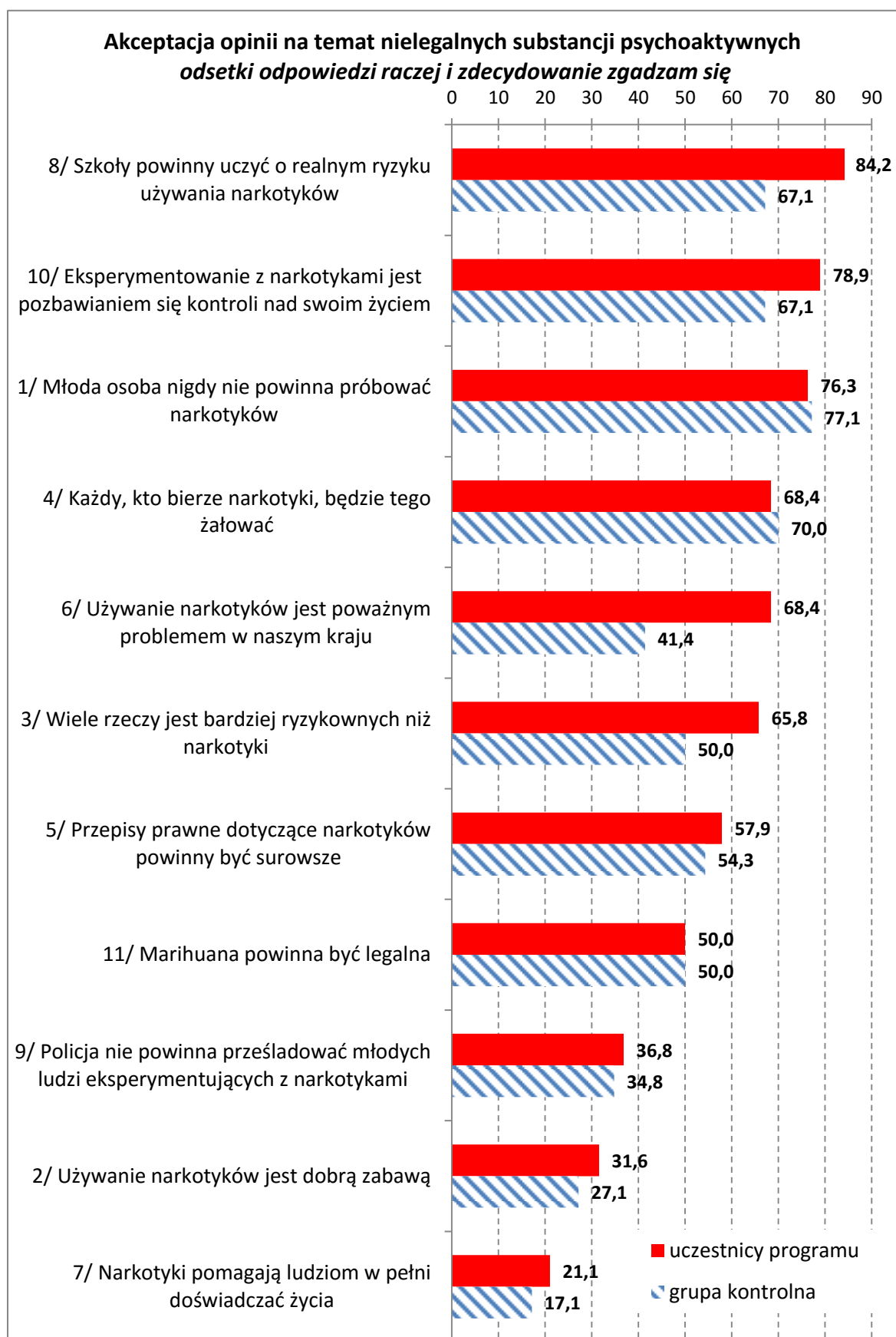
Pełne dane przedstawia tabela nr 25 w załącznikach. Dane przetworzone – zsumowane wskazania **1 - zdecydowanie zgadzam się + 2 - raczej zgadzam się** prezentuje wykres nr 29 na następnej stronie (uporządkowanie wg odsetka akceptacji w grupie uczestników programu).

Uczestnicy programu najczęściej (84% ocen raczej i zdecydowanie zgadzam się) akceptują stwierdzenie *Szkoły powinny uczyć o realnym ryzyku używania narkotyków*. Akceptacja tego stwierdzenia w grupie porównawczej wyniosła 67%. Różnica między grupami zbliża się do poziomu istotności statystycznej ($p.i.= 0,079$).

Ze stwierdzeniem *Eksperymentowanie z narkotykami jest pozbawianiem się kontroli nad swoim życiem* zgadza się 79% młodzieży z grupy uczestników i 67% uczniów z grupy porównawczej. Różnica jest nieistotna statystycznie.

Ze stwierdzeniem *Młoda osoba nigdy nie powinna próbować narkotyków* zgadza się 76% uczestników programu i 77% uczniów.

Wykres 29. W jakim stopniu zgadzasz się z każdą z tych opinii dotyczących narkotyków?

Stwierdzenie *Każdy, kto bierze narkotyki, będzie tego żałować* jest akceptowane przez 68% uczestników i 70% uczniów, różnica jest nieistotna.

Stwierdzenie *Używanie narkotyków jest poważnym problemem w naszym kraju* jest istotnie statystycznie częściej akceptowane przez uczestników programu (68%) niż przez uczniów z grupy porównawczej (41%) – p.i.= 0,007.

Ze stwierdzeniem *Wiele rzeczy jest bardziej ryzykownych niż narkotyki* zgadza się 66% uczestników programu i 50% uczniów z grupy porównawczej. Różnica nie osiąga poziomu istotności statystycznej (p.i.= 0,104).

Ponad połowa młodzieży (58% uczestników i 54% uczniów) uważa, że *Przepisy prawne dotyczące narkotyków powinny być surowsze*. Różnica jest nieistotna statystycznie.

Dokładnie połowa badanych (po 50% w obu grupach) jest zdania, że *Marihuana powinna być legalna*.

Po około 1/3 badanych z obu grup (37% w grupie uczestników i 35% w grupie uczniów) zgadza się ze stwierdzeniem *Policja nie powinna prześladować młodych ludzi eksperymentujących z narkotykami*. Różnica między grupami jest nieistotna statystycznie.

32% badanych z grupy uczestników i 27% z grupy uczniów uważa, że *Używanie narkotyków jest dobrą zabawą*. Różnica jest nieistotna statystycznie.

Najrzadziej badani akceptują stwierdzenie *Narkotyki pomagają ludziom w pełni doświadczać życia* - 21% uczestników programu i 17% uczniów z grupy porównawczej. Różnica między grupami jest nieistotna statystycznie.

Postawy wobec przemocy

Młodzież została zapytana o to, czy zgadza się ze stwierdzeniami dotyczącymi przemocy:

- 1/ Bicie się z innymi jest najlepszym sposobem na rozwiązanie problemów
- 2/ Uderzenie kogoś, kto dla zabawy ośmiesza Ciebie, jest w porządku
- 3/ Musisz się bić, żeby inni (koledzy/koleżanki) nie pomyśleli, że jesteś słaby
- 4/ Bicie się jest w porządku.

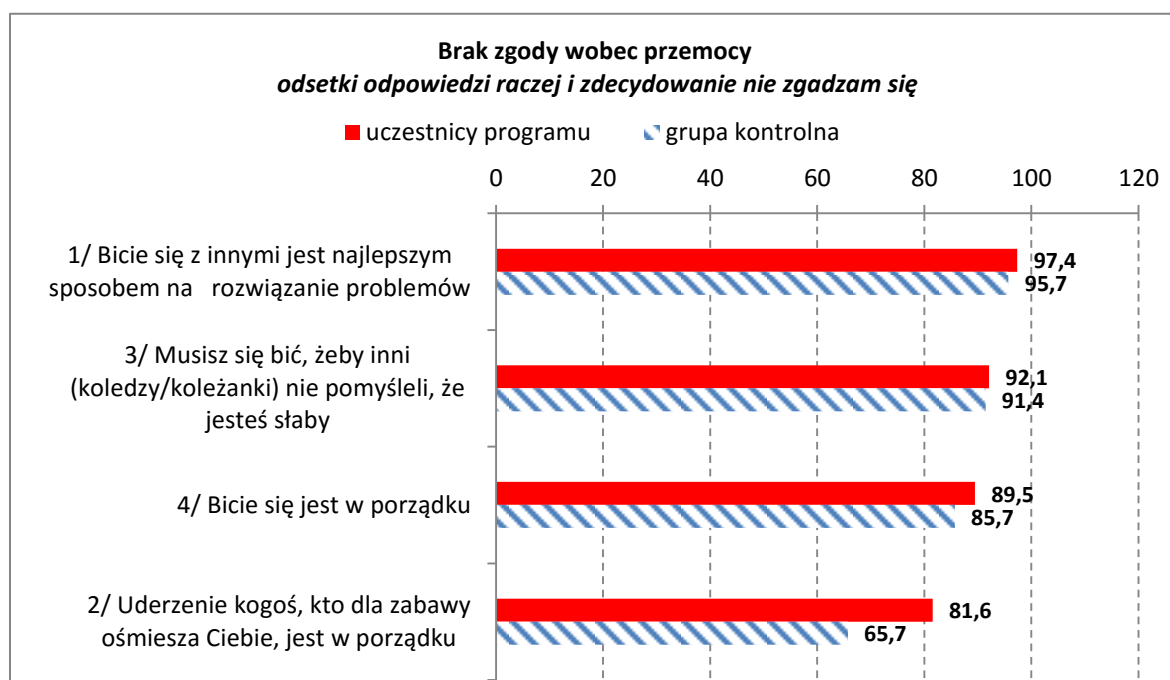
Odpowiedzi były udzielane na skali: 1 - zdecydowanie nie zgadzam się, 2 - raczej nie zgadzam się, 3 – raczej zgadzam się, 4 – zdecydowanie zgadzam się.

Pełne dane przedstawia tabela nr 26 w załącznikach. Dane przetworzone – zsumowane wskazania 1 - zdecydowanie nie zgadzam się, 2 - raczej nie zgadzam się prezentuje wykres nr 30 na następnej stronie (uporządkowanie wg odsetka odrzuceń stwierdzeń w grupie uczestników programu).

Badana młodzież najpowszechniej odrzuciła stwierdzenie *Bicie się z innymi jest najlepszym sposobem na rozwiązanie problemów*: 97% uczestników programu i 96% uczniów z grupy porównawczej raczej lub zdecydowanie nie zgadza się z tym stwierdzeniem. Różnica między grupami jest nieistotna statystycznie.

Stwierdzenie *Musisz się bić, żeby inni (koledzy/koleżanki) nie pomyśleli, że jesteś słaby* zostało odrzucone w podobnym stopniu przez młodzież z obu grup: przez 92% uczestników programu i 91% uczniów z grupy porównawczej.

Wykres 30. Brak zgody wobec przemocy

Stwierdzenie *Bicie się jest w porządku* odrzuciło 90% uczestników programu i 86% uczniów z grupy porównawczej. Różnica między grupami jest nieistotna statystycznie.

Stwierdzenie *Uderzenie kogoś, kto dla zabawy ośmiesza Ciebie, jest w porządku* istotnie statystycznie częściej odrzuca młodzież z grupy uczestników programu (82%) w porównaniu z uczniami z grupy porównawczej (66%) – p.i.= 0,035.

VI. Ocena efektywności programu „Akademia dorosłości”

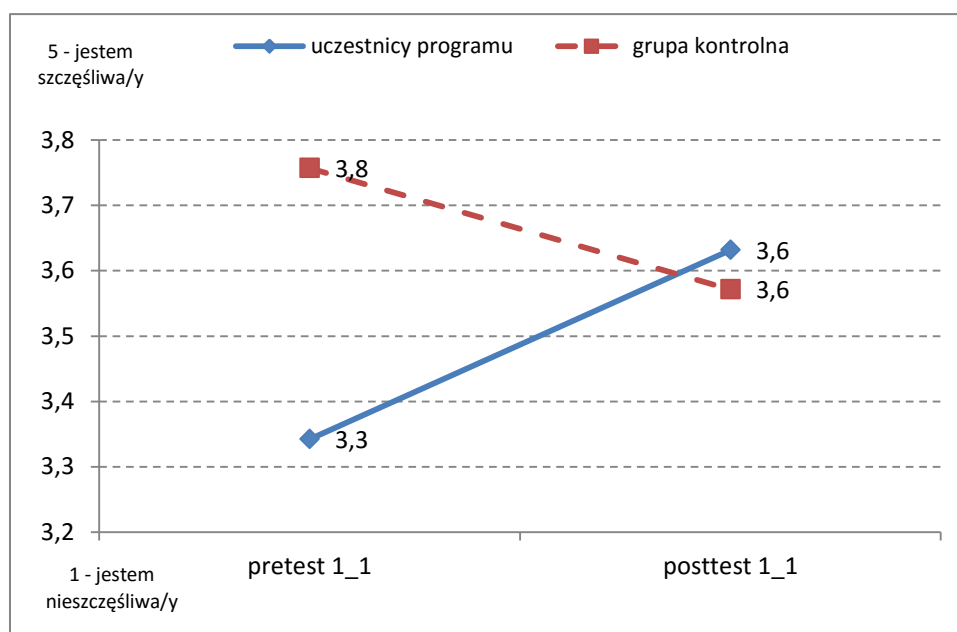
Badania kwestionariuszem „Doświadczenia i postawy” powtórzone zostały w każdej grupie uczestników programu po zakończeniu programu i w klasach szkolnych stanowiących grupy kontrolne w tym samym czasie.

Wyniki poddano analizie statystycznej. W raporcie prezentowane są te dane, które różnicują badane grupy.

Samoakceptacja

Uczestnictwo w programie Akademia dorosłości podwyższyło poziom samoakceptacji uczestników programu.

Wykres 31. Poziom poczucie szczęścia

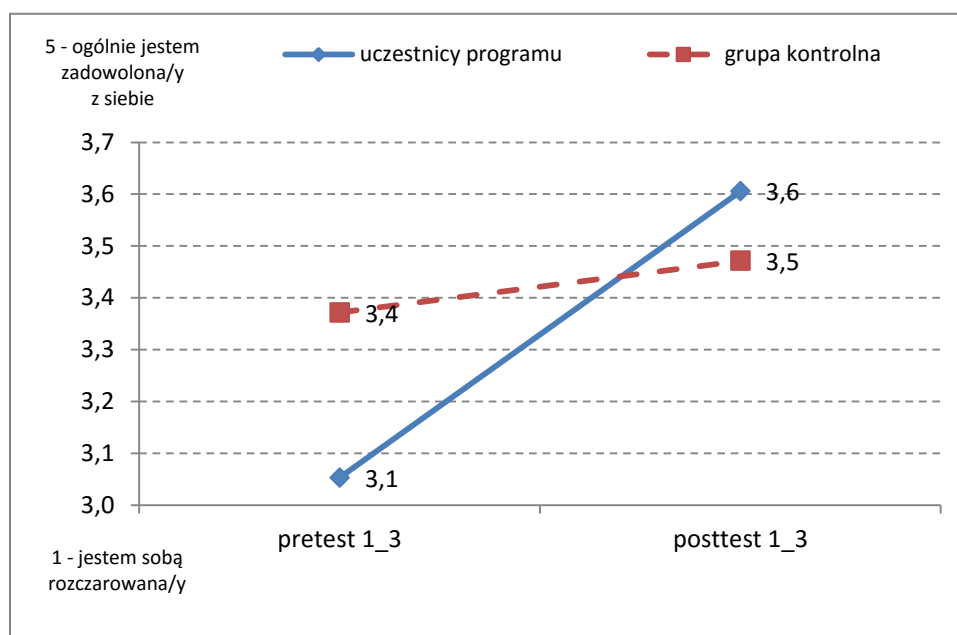

Wykres prezentuje średnią ocenę badanych poczucia szczęścia na 5-stopniowej skali od 1 – jestem nieszczęśliwy do 5 – jestem szczęśliwy.

Średnia ocena poczucia szczęścia różnicowała istotnie statystycznie badane grupy w pomiarze wstępnym, różnica ocen w pomiarze końcowym nie jest istotna statystycznie, przy czym średnia w grupie uczestników wzrosła, w grupie porównawczej obniżyła się.

Poziom poczucia szczęścia przestał różnicować badane grupy w pomiarze końcowym, w pomiarze początkowym poziom poczucia szczęścia był istotnie niższy w grupie uczestników programu.

Wykres 32. Poziom zadowolenia z siebie

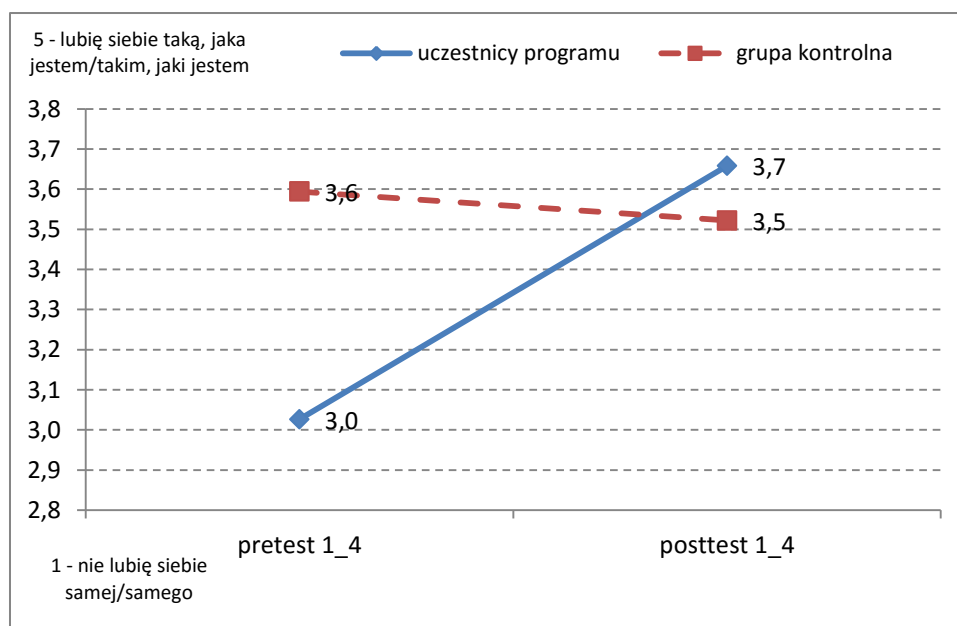

Wykres prezentuje średnią oceny badanych poziomu zadowolenia z siebie na 5-stopniowej skali od 1 – jestem sobą rozczarowany do 5 – ogólnie jestem zadowolony/a z siebie.

Średnia ocena poziomu zadowolenia z siebie wzrosła istotnie statystycznie w grupie uczestników programu, w grupie porównawczej różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie uczestników programu poziom zadowolenia z siebie wzrósł istotnie w pomiarze końcowym, w grupie porównawczej nie zmienił się.

Wykres 33. Poziom lubienia siebie

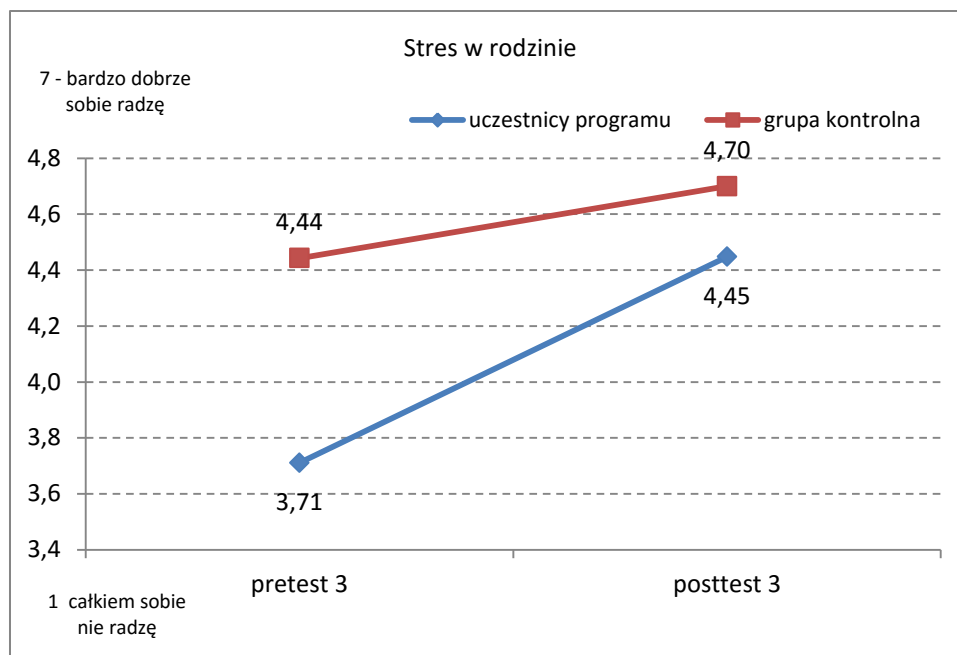
Wykres prezentuje średnią oceny badanych poziomu lubienia siebie na 5-stopniowej skali od 1 - nie lubię siebie samej/samego do 5 - lubię siebie taką, jaka jestem/takim, jaki jestem.

Średnia wstępna ocena poziomu lubienia siebie była w pomiarze wstępnym istotnie statystycznie niższa w porównaniu z oceną w grupie porównawczej i wzrosła istotnie statystycznie w grupie uczestników programu. W grupie porównawczej różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie uczestników programu poziom lubienia siebie wzrósł istotnie w pomiarze końcowym, w grupie porównawczej nie zmienił się.

Wgląd we własne funkcjonowanie psychoemocjonalne

Wykres 34. Stres w rodzinie

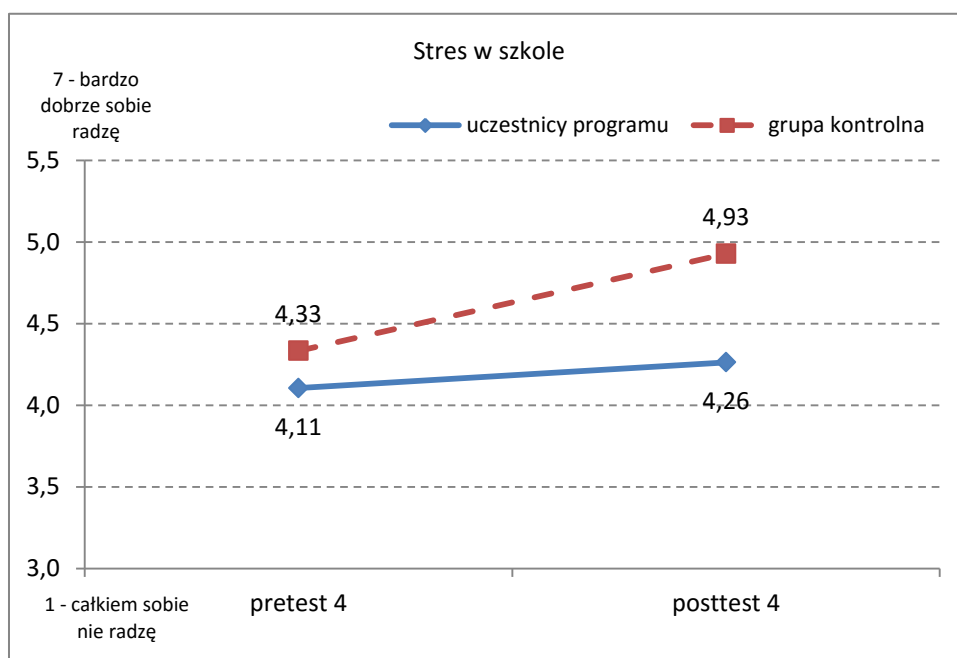

Wykres prezentuje średnią ocenę radzenia sobie przez badaną młodzież ze stresem w rodzinie. Badani dokonywali oceny w oparciu o 7-stopniową skalę od 1- całkiem sobie nie radzę, do 7 – bardzo dobrze sobie radzę.

Średnia wstępna ocena stopnia radzenia sobie ze stresem w rodzinie była w grupie uczestników programu istotnie statystycznie niższa w porównaniu z oceną w grupie porównawczej i wzrosła istotnie statystycznie w grupie uczestników programu w pomiarze końcowym. W grupie porównawczej różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie uczestników programu poziom radzenia sobie ze stresem w rodzinie wzrósł istotnie w pomiarze końcowym, w grupie porównawczej nie zmienił się.

Wykres 35. Stres w szkole

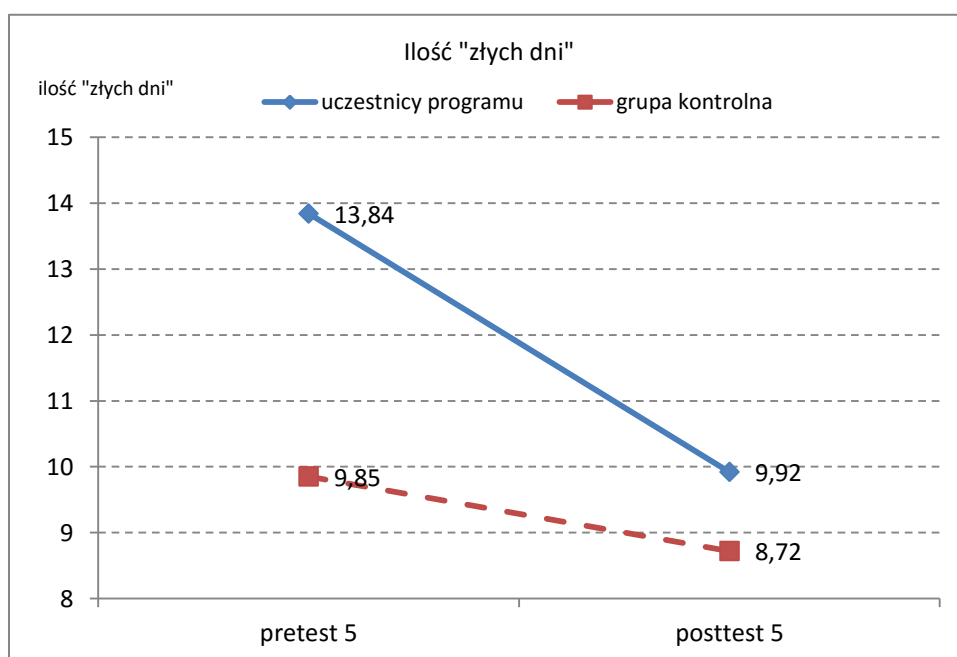

Wykres prezentuje średnią ocenę radzenia sobie przez badaną młodzież ze stresem w szkole. Badani dokonywali oceny w oparciu o 7-stopniową skalę od 1- całkiem sobie nie radzę, do 7 – bardzo dobrze sobie radzę.

Średnia ocena stopnia radzenia sobie ze stresem w szkole wzrosła istotnie statystycznie w grupie porównawczej w pomiarze końcowym (w porównaniu z oceną wstępną w tej grupie). W grupie uczestników programu różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie porównawczej poziom radzenia sobie ze stresem w szkole wzrósł istotnie w pomiarze końcowym, w grupie uczestników programu nie zmienił się.

Wykres 36. Ilość „złych dni”

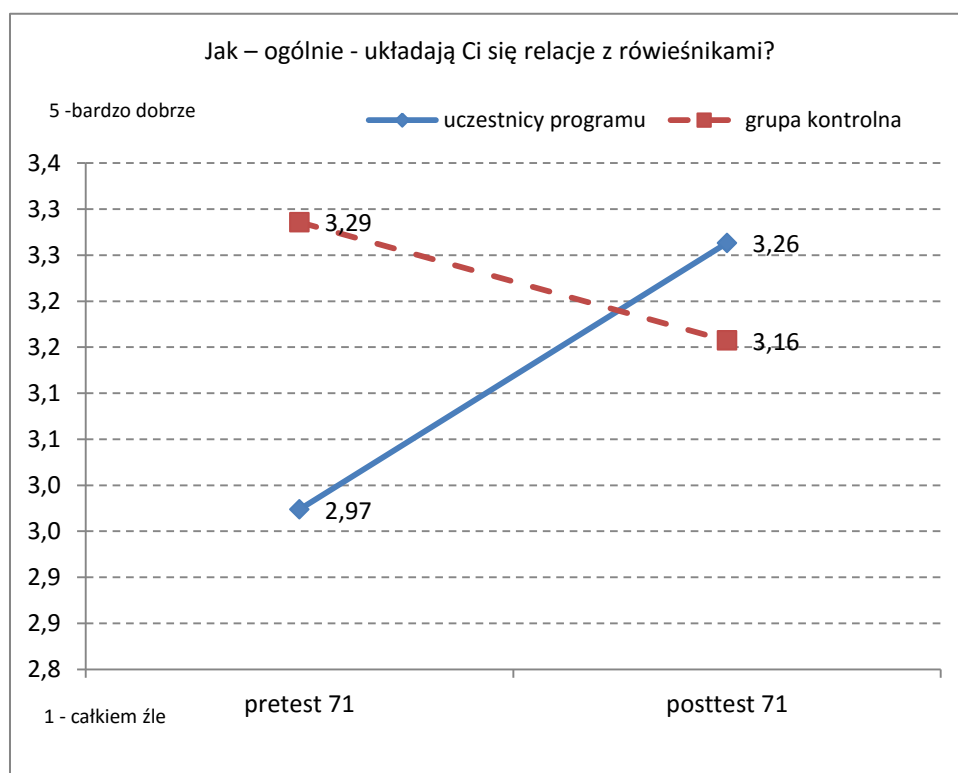
Wykres prezentuje średnią ilość tzw. „złych dni”, to znaczy ilość dni, w których badani czuli się przygnębieni, zestresowani i mieli problemy emocjonalne. Badani dokonywali oceny podając ilość takich dni w ciągu ostatnich 30 dni.

Średnia wstępna ilość dni złego samopoczucia emocjonalnego była w grupie uczestników programu istotnie statystycznie wyższa w porównaniu z ilością takich dni w grupie porównawczej i spadła istotnie statystycznie w grupie uczestników programu w pomiarze końcowym. W grupie porównawczej różnica średnich ilości dni złego samopoczucia psychoemocjonalnego w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie uczestników programu spadła istotnie statystycznie średnia ilość dni złego samopoczucia psychoemocjonalnego w pomiarze końcowym, w grupie porównawczej nie zmieniła się.

Kompetencje społeczne

Wykres 37. Relacje z rówieśnikami

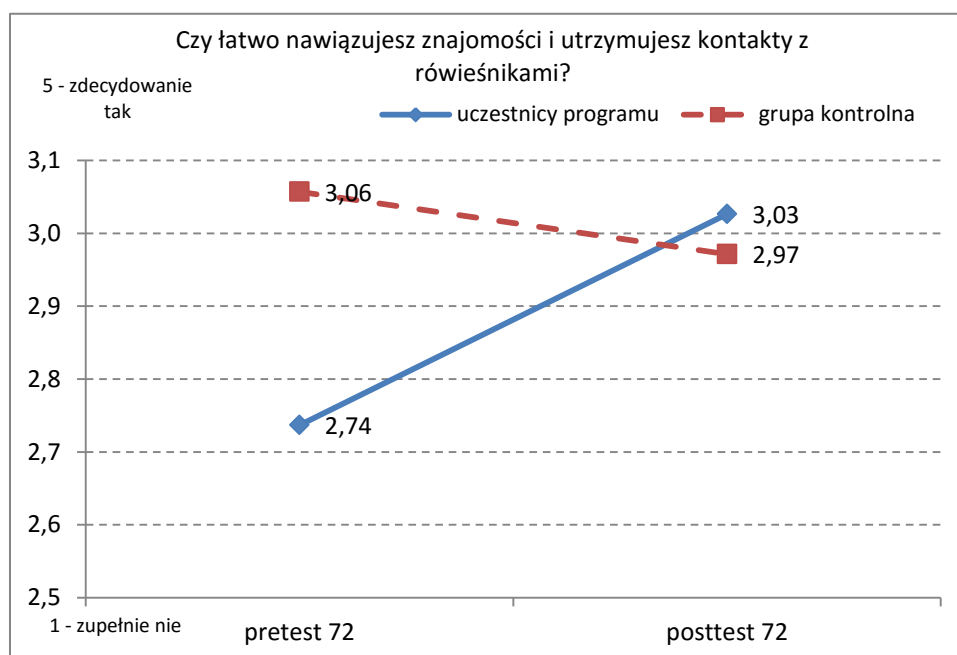

Wykres prezentuje średnią ocenę badanych relacji z rówieśnikami na 5-stopniowej skali od 1 – całkiem źle do 5 – bardzo dobrze.

Średnia wstępna ocena relacji z rówieśnikami uczestników programu była istotnie statystycznie niższa w porównaniu z oceną w grupie porównawczej i wzrosła istotnie statystycznie w grupie uczestników programu. W grupie porównawczej różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie uczestników ocena relacji z rówieśnikami wzrosła istotnie w pomiarze końcowym, w grupie porównawczej nie zmieniła się.

Wykres 38. Umiejętność nawiązywania znajomości i utrzymywania kontaktów z rówieśnikami.

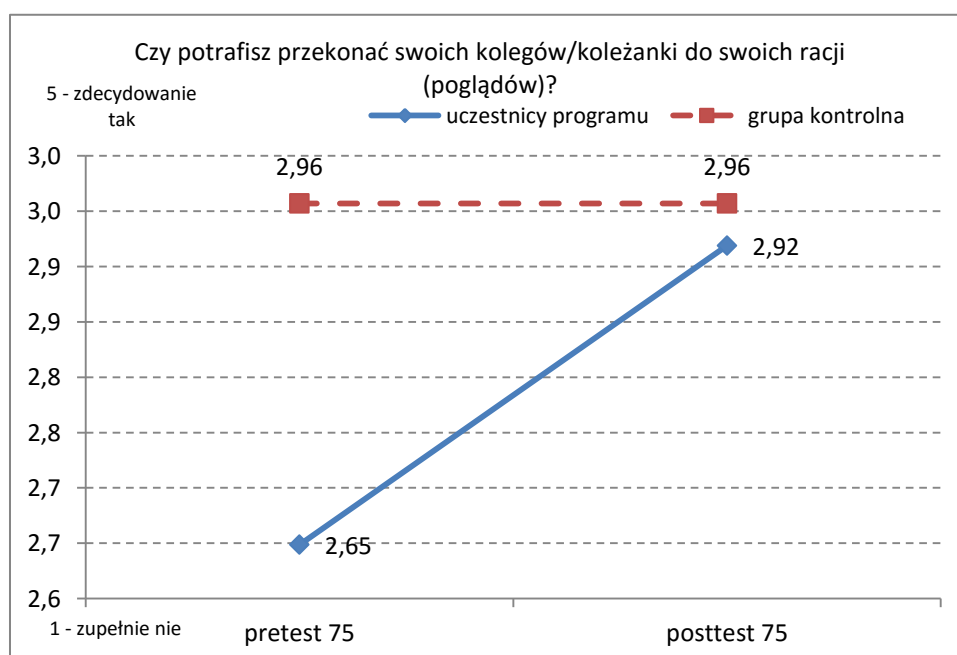

Wykres prezentuje ocenę łatwości w nawiązywaniu znajomości i utrzymywaniu kontaktów z rówieśnikami, dokonywaną na 5-stopniowej skali, od 1 – zupełnie nie do 5 – zdecydowanie tak.

Średnia wstępna ocena łatwości nawiązywania i utrzymywania kontaktów z rówieśnikami uczestników programu była istotnie statystycznie niższa w porównaniu z oceną w grupie porównawczej i wzrosła istotnie statystycznie w grupie uczestników programu. W grupie porównawczej różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie uczestników ocena łatwości nawiązywania i utrzymywania kontaktów z rówieśnikami wzrosła istotnie w pomiarze końcowym, w grupie porównawczej nie zmieniła się.

Wykres 39. Umiejętność przekonywania do swoich racji

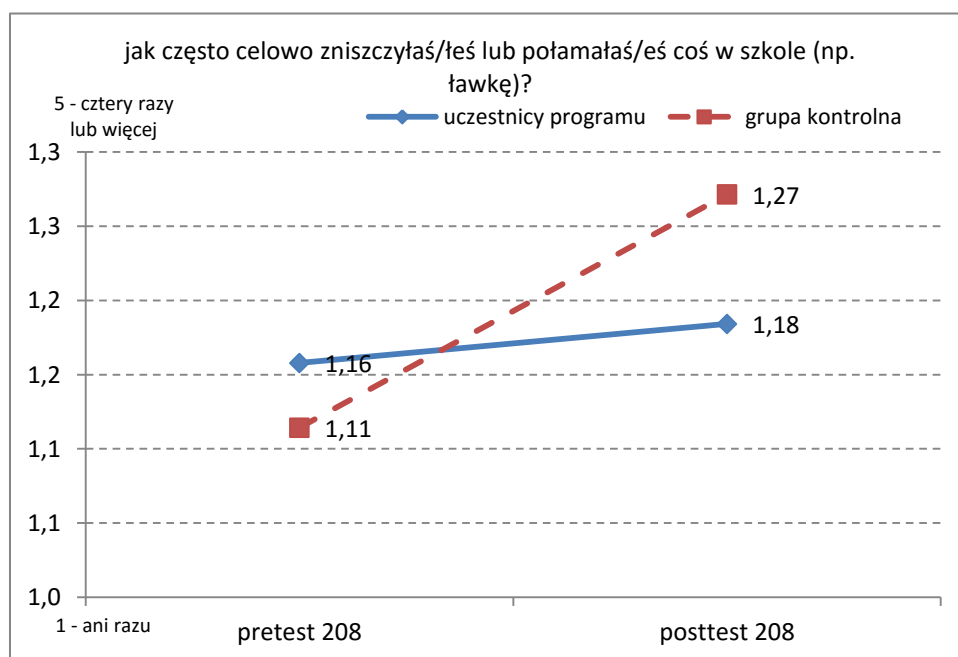
Wykres prezentuje ocenę umiejętności przekonywania rówieśników do swoich racji (poglądów), dokonywaną na 5-stopniowej skali, od 1 – zupełnie nie do 5 – zdecydowanie tak.

Średnia wstępna ocena uczestników programu umiejętności przekonywania do swoich poglądów była istotnie statystycznie niższa w porównaniu z oceną w grupie porównawczej i wzrosła istotnie statystycznie w grupie uczestników programu. W grupie porównawczej różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie uczestników ocena umiejętności przekonywania do swoich poglądów wzrosła istotnie w pomiarze końcowym, w grupie porównawczej nie zmieniła się.

Zachowania antyspołeczne

Wykres 40. Wandalizm

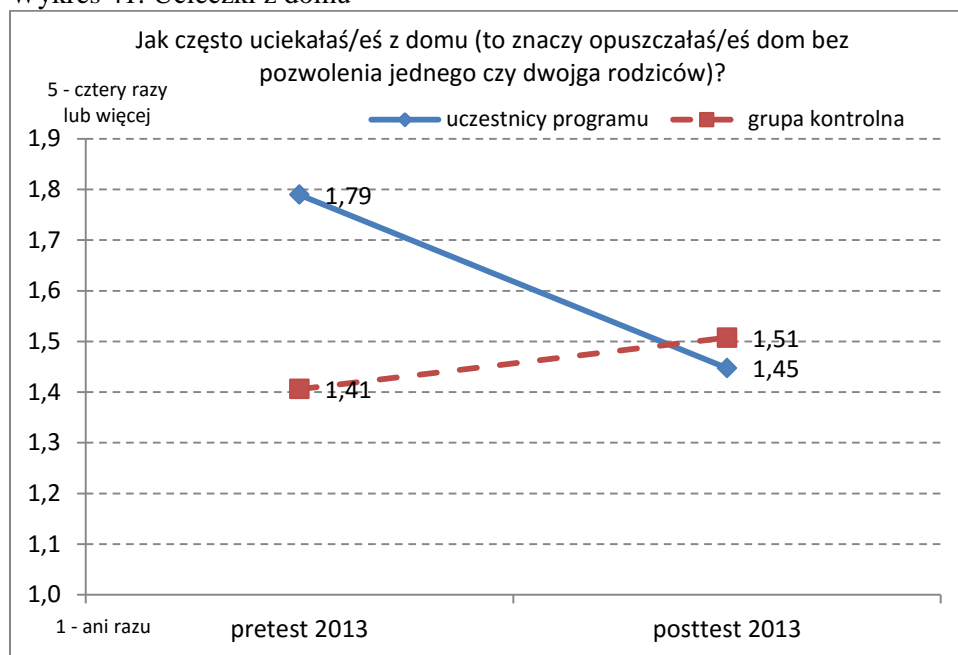

Wykres prezentuje ocenę ilości zachowań polegających na celowym niszczeniu przedmiotów w szkole. Ocena polegała na wskazaniu ilości zachowań tego typu od 1 – ani razu, do 5 – co najmniej cztery razy.

Średnia wstępna i końcowa ocena uczestników programu ilości zachowań polegających na celowym niszczeniu przedmiotów w szkole była podobna, w grupie porównawczej wzrosła istotnie statystycznie.

W grupie porównawczej wzrosła istotnie statystycznie średnia ilość zachowań polegających na celowym niszczeniu przedmiotów w szkole, w grupie uczestników programu nie zmieniła się.

Wykres 41. Ucieczki z domu

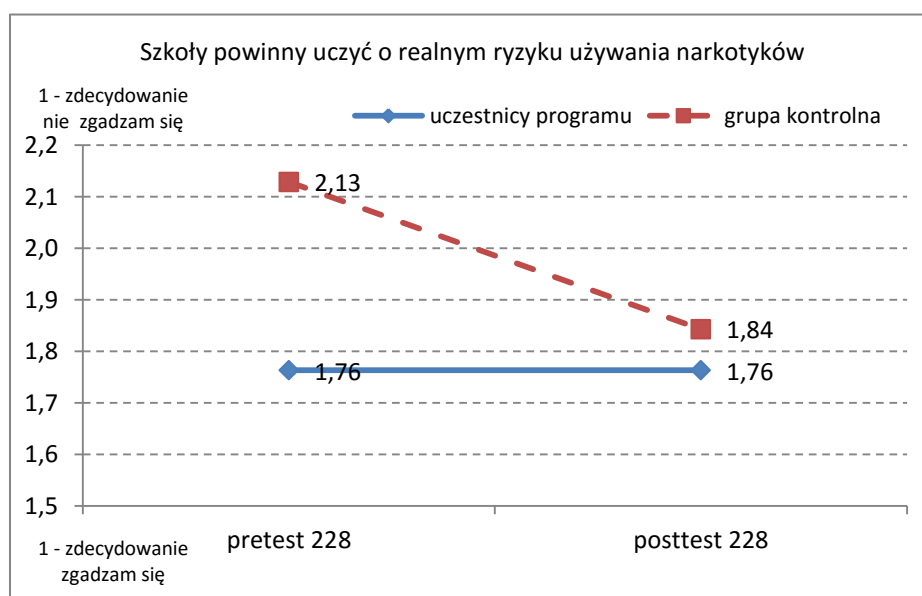
Wykres prezentuje ocenę ilości ucieczek z domu. Ocena polegała na wskazaniu ilości zachowań tego typu od 1 – ani razu, do 5 – co najmniej cztery razy.

Średnia wstępna ocena uczestników programu ilości ucieczek z domu była istotnie statystycznie wyższa w porównaniu z oceną w grupie porównawczej i zmniejszyła się istotnie statystycznie w grupie uczestników programu w pomiarze końcowym. W grupie porównawczej różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie uczestników programu zmniejszyła się istotnie statystycznie ilość ucieczek z domu, w grupie porównawczej nie zmieniła się.

Klaryfikacja wartości. Postawy wobec zachowań ryzykownych

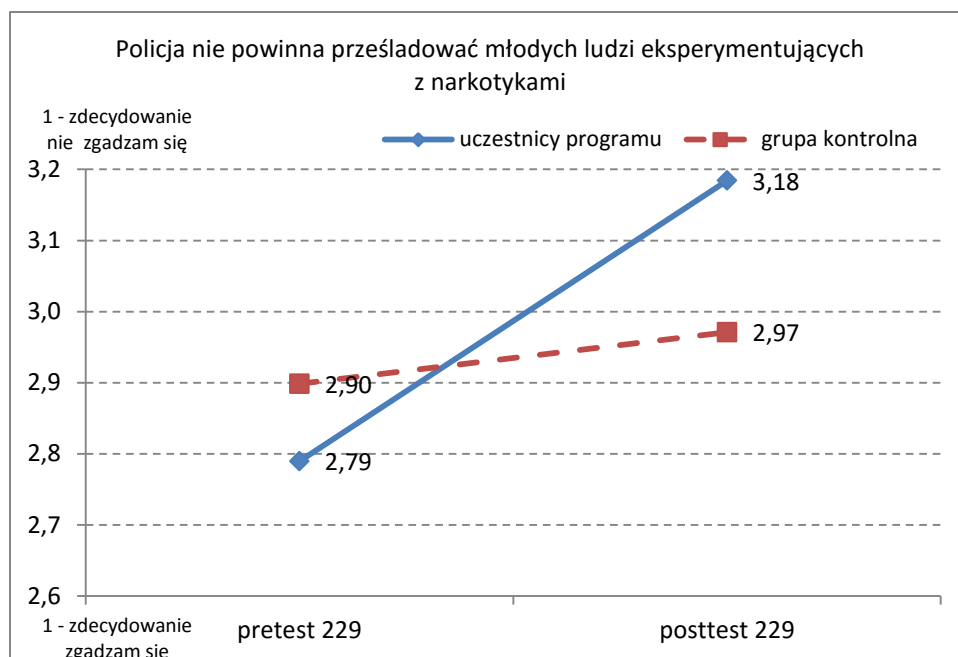
Wykres 42.

Wykres prezentuje średnią poziom akceptacji stwierdzenia *Szkoły powinny uczyć o realnym ryzyku używania narkotyków*. Ocena była dokonywana na 4-stopniowej skali od 1 – zdecydowanie zgadzam się do 4 – zdecydowanie nie zgadzam się.

Średni poziom akceptacji dla stwierdzenia *Szkoły powinny uczyć o realnym ryzyku używania narkotyków* w grupie porównawczej wzrósł istotnie statystycznie, w grupie uczestników programu różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

Wykres 43. Akceptacja działań represyjnych policji wobec młodzieży eksperymentującej z narkotykami

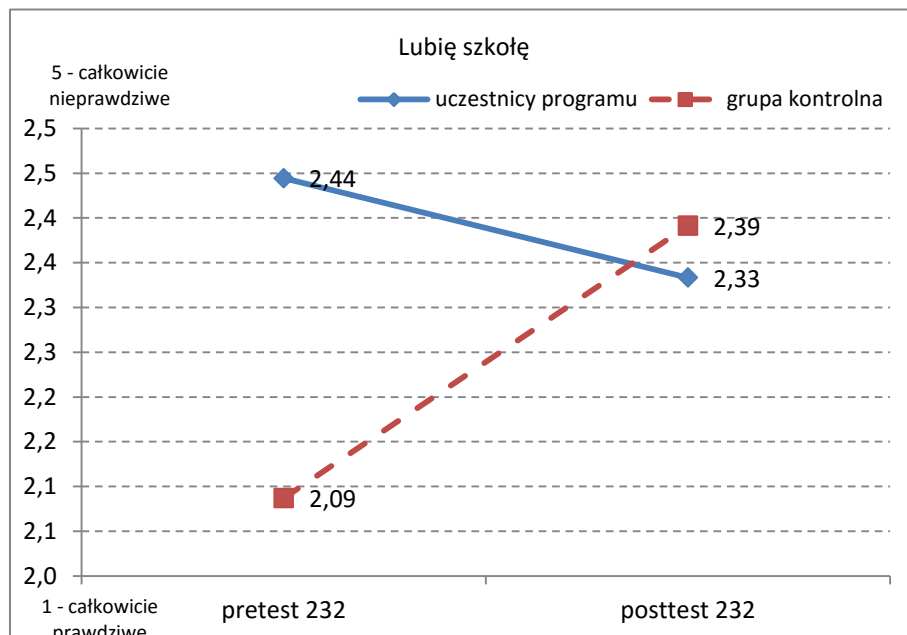
Wykres prezentuje średnią poziom akceptacji działań represyjnych policji wobec młodzieży eksperymentującej z narkotykami. Ocena była dokonywana na 4-stopniowej skali od 1 – zdecydowanie zgadzam się do 4 – zdecydowanie nie zgadzam się.

Średni poziom akceptacji dla stwierdzenia *Policja nie powinna prześladować młodych ludzi eksperymentujących z narkotykami* w grupie uczestników programu zmniejszył się istotnie statystycznie, w grupie porównawczej różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie uczestników programu zwiększył się poziom akceptacji dla działań represyjnych policji wobec młodzieży eksperymentującej z narkotykami, w grupie porównawczej nie zmienił się.

Postawa wobec szkoły i nauki

Wykres 44. Lubienie szkoły

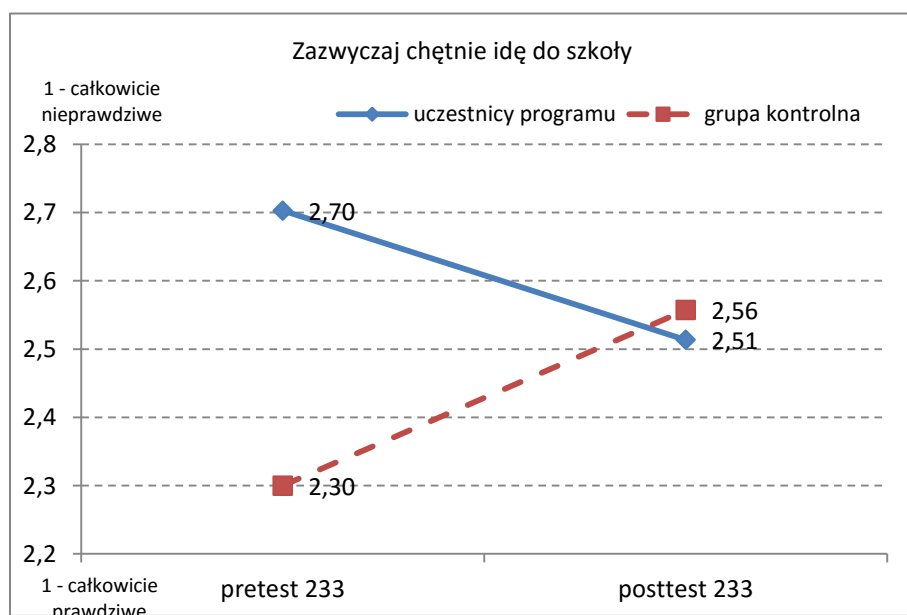

Wykres prezentuje ocenę prawdziwości stwierdzenia *Lubię szkołę*. Ocena była dokonywana na 5-stopniowej skali od 1 – całkowicie prawdziwe do 5 – całkowicie nieprawdziwe.

W pomiarze wstępnym średni poziom akceptacji dla stwierdzenia *Lubię szkołę* w grupie porównawczej był wyższy istotnie statystycznie w porównaniu z grupą uczestników programu i zmniejszył się istotnie w pomiarze końcowym. W grupie uczestników programu różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie porównawczej obniżyła się akceptacja stwierdzenia *Lubię szkołę*. Ocena stwierdzenia w grupie uczestników programu nie zmieniła się.

Wykres 45. Zazwyczaj chętnie idę do szkoły

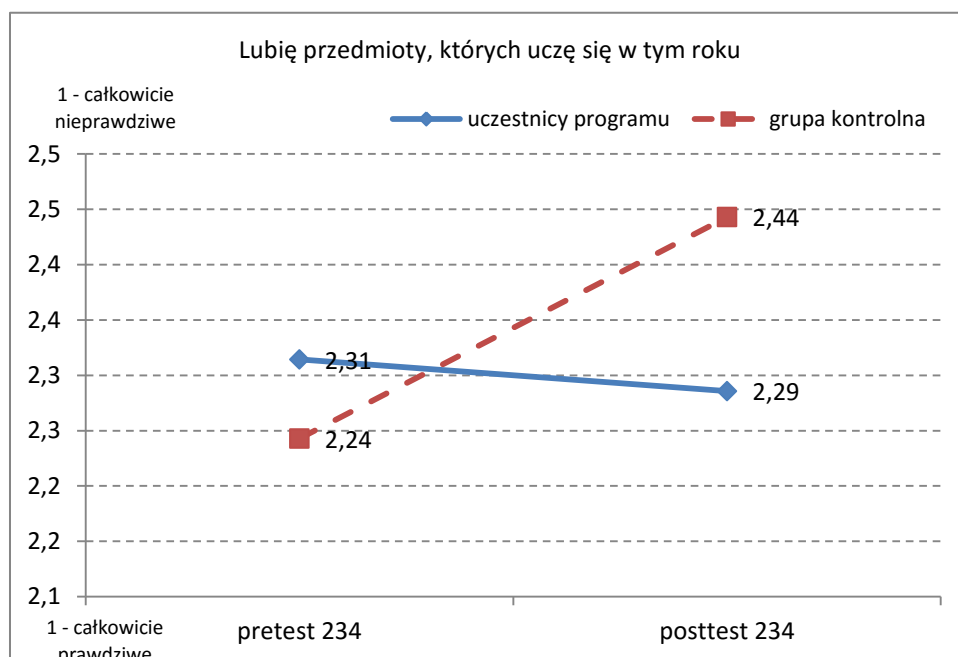

Wykres prezentuje ocenę prawdziwości stwierdzenia *Zazwyczaj chętnie idę do szkoły*. Ocena była dokonywana na 5-stopniowej skali od 1 – całkowicie prawdziwe do 5 – całkowicie nieprawdziwe.

W pomiarze wstępnym średni poziom akceptacji dla stwierdzenia *Zazwyczaj chętnie idę do szkoły* w grupie porównawczej był wyższy istotnie statystycznie w porównaniu z grupą uczestników programu i zmniejszył się istotnie w pomiarze końcowym. W grupie uczestników programu różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie porównawczej obniżyła się akceptacja stwierdzenia *Zazwyczaj chętnie idę do szkoły*. Ocena stwierdzenia w grupie uczestników programu nie zmieniła się.

Wykres 46. Lubię przedmioty, których uczę się w tym roku

Wykres prezentuje ocenę prawdziwości stwierdzenia *Lubię przedmioty, których uczę się w tym roku*. Ocena była dokonywana na 5-stopniowej skali od 1 – całkowicie prawdziwe do 5 – całkowicie nieprawdziwe.

W pomiarze wstępnym średni poziom akceptacji dla stwierdzenia *Lubię przedmioty, których uczę się w tym roku* nie różnicował badanych grup, w grupie porównawczej średnia końcowa ocena obniżyła się istotnie statystycznie w porównaniu z oceną wstępną. W grupie uczestników programu różnica średnich w pomiarze wstępnym i końcowym nie zmieniła się istotnie.

W grupie porównawczej obniżyła się akceptacja stwierdzenia *Lubię przedmioty, których uczę się w tym roku*. Ocena stwierdzenia w grupie uczestników programu nie zmieniła się.

VII. Załączniki

Tabela 22. Zachowania antysocjalne

20. Jak często (o ile kiedykolwiek) w ciągu ostatnich 12 MIESIĘCY:				
1/ zdarzyło Ci się, że naubliżałaś/eś nauczycielowi w szkole lub Twojemu opiekunowi w internacie?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	89,5	77,1	-1,401212	nie ist.
1 raz	2,6	7,1		
2 razy	2,6	7,1		
3 razy	5,3	4,3		
4 razy lub więcej	0,0	4,3		
razem	100,0	100,0		
2/ wdawałaś/eś się w bójki z kolegami/koleżankami w szkole?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	86,8	81,4	-1,406059	nie ist.
1 raz	10,5	5,7		
2 razy	2,6	7,1		
3 razy	0,0	1,4		
4 razy lub więcej	0,0	2,9		
Brak danych		1,4		
razem	100,0	100,0		
3/ brałaś/eś udział w bójkach, w których grupa Twoich znajomych biła się z inną grupą młodzieży?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	89,5	87,1	-0,296035	nie ist.
1 raz	2,6	4,3		
2 razy	2,6	4,3		
3 razy	5,3	1,4		
4 razy lub więcej	0,0	2,9		
razem	100,0	100,0		
4/ używałaś/eś noża, broni lub jakiś innych narzędzi (np. kij, pałka) w celu wymuszenia czegoś od drugiej osoby?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	100,0	88,6	-1,926163	0,057
1 raz	0,0	4,3		
2 razy	0,0	1,4		
3 razy	0,0	2,9		
4 razy lub więcej	0,0	2,9		
razem	100,0	100,0		
5/ brałaś/eś sobie rzeczy, które nie należały do Ciebie?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	63,2	70,0	0,6243936	nie ist.
1 raz	18,4	17,1		
2 razy	13,2	7,1		
3 razy	0,0	1,4		
4 razy lub więcej	5,3	4,3		
razem	100,0	100,0		

6/ wynosiłaś/eś coś ze sklepu bez płacenia za to?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	84,2	92,9	1,1482906	nie ist.
1 raz	10,5	2,9		
2 razy	0,0	1,4		
3 razy	0,0	2,9		
4 razy lub więcej	5,3	0,0		
razem	100,0	100,0		
7/ wymontowywałaś/eś lub zabierałaś/eś coś z cudzego samochodu (np. lusterko lub radio) bez zgody właściciela?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	100,0	95,7	-1,134054	nie ist.
1 raz	0,0	1,4		
2 razy	0,0	1,4		
3 razy	0,0	0,0		
4 razy lub więcej	0,0	1,4		
razem	100,0	100,0		
8/ celowo zniszczyłaś/teś lub połamiałaś/eś coś w szkole (np. ławkę)?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	89,5	94,3	0,4358321	nie ist.
1 raz	5,3	1,4		
2 razy	5,3	2,9		
3 razy	0,0	1,4		
4 razy lub więcej	0,0	0,0		
razem	100,0	100,0		
9/ sprzedawałaś/teś marihuanę lub inne narkotyki?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	97,4	97,1	0,1299568	nie ist.
1 raz	0,0	0,0		
2 razy	2,6	0,0		
3 razy	0,0	1,4		
4 razy lub więcej	0,0	0,0		
Brak danych		1,4		
razem	100,0	100,0		
10/ miałaś/eś kłopoty z policją, bo zrobiłaś/eś coś złego?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	81,6	82,9	-0,883553	nie ist.
1 raz	15,8	10,0		
2 razy	0,0	5,7		
3 razy	0,0	1,4		
4 razy lub więcej	0,0	0,0		
Brak danych	2,6	0,0		
razem	100,0	100,0		

11/ nosiłaś/eś przy sobie nóż, kastet lub inne niebezpieczne narzędzie?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	92,1	82,9	-1,311034	nie ist.
1 raz	2,6	1,4		
2 razy	0,0	2,9		
3 razy	0,0	4,3		
4 razy lub więcej	5,3	8,6		
razem	100,0	100,0		
12/ ściągałaś/eś nielegalnie pliki z Internetu (muzykę, filmy, książki, gry, oprogramowanie)?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	21,1	38,6	1,3844465	nie ist.
1 raz	2,6	5,7		
2 razy	18,4	4,3		
3 razy	0,0	0,0		
4 razy lub więcej	57,9	51,4		
razem	100,0	100,0		
13/ uciekałaś/eś z domu (to znaczy opuszczałaś/eś dom bez pozwolenia jednego czy dwojga rodziców)?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	71,1	77,1	1,7696005	nie ist.
1 raz	5,3	10,0		
2 razy	7,9	10,0		
3 razy	5,3	1,4		
4 razy lub więcej	10,5	1,4		
razem	100,0	100,0		
14/ brałaś/eś udział w „cyberprzemocy”, np. ośmieszając lub oczerniając kogoś w Internecie lub za pomocą komórki?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	78,9	85,7	1,2483421	nie ist.
1 raz	5,3	5,7		
2 razy	10,5	5,7		
3 razy	0,0	2,9		
4 razy lub więcej	5,3	0,0		
razem	100,0	100,0		
15/ przychodziły Ci do głowy myśli samobójcze?				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
Ani razu	42,1	55,7	1,3750679	nie ist.
1 raz	13,2	7,1		
2 razy	10,5	14,3		
3 razy	5,3	2,9		
4 razy lub więcej	28,9	18,6		
Brak danych		1,4		
razem	100,0	100,0		

Tabela 23. Czy Twoim zdaniem wolno Ci robić następujące rzeczy?

pić piwo				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie nie wolno mi tego robić	18,4	18,6	-0,032447	nie ist.
raczej nie wolno mi	28,9	20,0		
trudno powiedzieć	10,5	27,1		
raczej mogę to robić	23,7	15,7		
zdecydowanie mogę to robić	18,4	18,6		
razem	100,0	100,0		
2/ pić wódkę				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie nie wolno mi tego robić	39,5	32,9	-0,444361	nie ist.
raczej nie wolno mi	31,6	25,7		
trudno powiedzieć	2,6	18,6		
raczej mogę to robić	10,5	10,0		
zdecydowanie mogę to robić	15,8	12,9		
razem	100,0	100,0		
3/ upijać się				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie nie wolno mi tego robić	60,5	51,4	-0,18542	nie ist.
raczej nie wolno mi	15,8	24,3		
trudno powiedzieć	7,9	10,0		
raczej mogę to robić	2,6	4,3		
zdecydowanie mogę to robić	13,2	10,0		
razem	100,0	100,0		
4/ palić papierosy				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie nie wolno mi tego robić	42,1	51,4	0,6845659	nie ist.
raczej nie wolno mi	23,7	17,1		
trudno powiedzieć	10,5	14,3		
raczej mogę to robić	7,9	4,3		
zdecydowanie mogę to robić	15,8	12,9		
razem	100,0	100,0		

5/ używać dopalaczy				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie nie wolno mi tego robić	78,4	85,7	1,2649635	nie ist.
raczej nie wolno mi	8,1	8,6		
trudno powiedzieć	2,7	1,4		
raczej mogę to robić	5,4	1,4		
zdecydowanie mogę to robić	5,4	2,9		
razem	100,0	100,0		
6/ używać marihuany				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie nie wolno mi tego robić	60,5	64,3	0,4396998	nie ist.
raczej nie wolno mi	15,8	12,9		
trudno powiedzieć	7,9	12,9		
raczej mogę to robić	7,9	2,9		
zdecydowanie mogę to robić	7,9	7,1		
razem	100,0	100,0		
7/ używać innych narkotyków				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie nie wolno mi tego robić	73,7	84,3	1,9183496	0,058
raczej nie wolno mi	10,5	10,0		
trudno powiedzieć	5,3	4,3		
raczej mogę to robić	5,3	0,0		
zdecydowanie mogę to robić	5,3	1,4		
razem	100,0	100,0		

Tabela 24. Postawy wobec zachowań ryzykownych

10. Czy TY oceniasz negatywnie wymienione niżej zachowania?				
1/ picie piwa				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
oceniam negatywnie	5,3	15,7	0,2238891	nie ist.
raczej oceniam negatywnie	23,7	11,4		
trudno powiedzieć	21,1	18,6		
raczej nie oceniam negatywnie	21,1	27,1		
nie oceniam negatywnie	28,9	27,1		
razem	100,0	100,0		
2/ picie wódki				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
oceniam negatywnie	23,7	20,3	-0,775934	nie ist.
raczej oceniam negatywnie	23,7	21,7		
trudno powiedzieć	18,4	20,3		
raczej nie oceniam negatywnie	23,7	17,4		
nie oceniam negatywnie	10,5	20,3		
3/ upijanie się				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
oceniam negatywnie	52,6	41,4	-1,077721	nie ist.
raczej oceniam negatywnie	18,4	24,3		
trudno powiedzieć	13,2	11,4		
raczej nie oceniam negatywnie	7,9	14,3		
nie oceniam negatywnie	5,3	7,1		
brak danych	2,6	1,4		
4/ bicie lub grożenie komuś, kogo się nie lubi				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
oceniam negatywnie	76,3	65,7	-1,533162	nie ist.
raczej oceniam negatywnie	18,4	17,1		
trudno powiedzieć	2,6	7,1		
raczej nie oceniam negatywnie	2,6	7,1		
nie oceniam negatywnie		1,4		
brak danych		1,4		
5/ palenie papierosów lub używanie innych wyrobów tytoniowych				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
oceniam negatywnie	28,9	31,4	0,2740063	nie ist.
raczej oceniam negatywnie	26,3	21,4		
trudno powiedzieć	13,2	21,4		
raczej nie oceniam negatywnie	18,4	14,3		
nie oceniam negatywnie	13,2	11,4		

6/ używanie dopalaczy				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
oceniam negatywnie	71,1	78,6	0,416962	nie ist.
raczej oceniam negatywnie	18,4	10,0		
trudno powiedzieć	7,9	8,6		
raczej nie oceniam negatywnie	2,6	2,9		
nie oceniam negatywnie				
7/ palenie marihuany				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
oceniam negatywnie	55,3	44,3	-0,336626	nie ist.
raczej oceniam negatywnie	10,5	21,4		
trudno powiedzieć	13,2	14,3		
raczej nie oceniam negatywnie	10,5	10,0		
nie oceniam negatywnie	10,5	10,0		
8/ branie innych narkotyków				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
oceniam negatywnie	73,7	71,4	0,5705744	nie ist.
raczej oceniam negatywnie	10,5	20,0		
trudno powiedzieć	10,5	7,1		
raczej nie oceniam negatywnie	5,3	1,4		
nie oceniam negatywnie				
9/ granie w gry hazardowe				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
oceniam negatywnie	31,6	37,1	-0,647694	nie ist.
raczej oceniam negatywnie	31,6	11,4		
trudno powiedzieć	21,1	35,7		
raczej nie oceniam negatywnie	13,2	5,7		
nie oceniam negatywnie	2,6	10,0		
10/ spędzanie większości wolnego czasu w Internecie				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
oceniam negatywnie	21,1	17,1	0,0258976	nie ist.
raczej oceniam negatywnie	21,1	18,6		
trudno powiedzieć	15,8	31,4		
raczej nie oceniam negatywnie	28,9	21,4		
nie oceniam negatywnie	13,2	11,4		
11/ spędzanie większości wolnego czasu w centrach handlowo – rozrywkowych				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
oceniam negatywnie	15,8	5,7	-0,738359	nie ist.
raczej oceniam negatywnie	10,5	12,9		
trudno powiedzieć	26,3	32,9		
raczej nie oceniam negatywnie	26,3	28,6		
nie oceniam negatywnie	21,1	20,0		

Tabela 25. W jakim stopniu zgadzasz się z każdą z tych opinii dotyczących narkotyków?

1/ Młoda osoba nigdy nie powinna próbować narkotyków				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie zgadzam się	44,7	48,6	0,1468943	nie ist.
raczej zgadzam się	31,6	28,6		
raczej nie zgadzam się	18,4	15,7		
zdecydowanie nie zgadzam się	5,3	7,1		
razem	100,0	100,0		
2/ Używanie narkotyków jest dobrą zabawą				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie zgadzam się	7,9	7,1	0,1577344	nie ist.
raczej zgadzam się	23,7	20,0		
raczej nie zgadzam się	15,8	28,6		
zdecydowanie nie zgadzam się	52,6	44,3		
razem	100,0	100,0		
3/ Wiele rzeczy jest bardziej ryzykownych niż narkotyki				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie zgadzam się	26,3	20,0	-1,641489	0,104
raczej zgadzam się	39,5	30,0		
raczej nie zgadzam się	26,3	30,0		
zdecydowanie nie zgadzam się	7,9	20,0		
razem	100,0	100,0		
4/ Każdy, kto bierze narkotyki, będzie tego żałować				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie zgadzam się	36,8	38,6	-0,056825	nie ist.
raczej zgadzam się	31,6	31,4		
raczej nie zgadzam się	26,3	22,9		
zdecydowanie nie zgadzam się	2,6	5,7		
brak danych	2,6	1,4		
razem	97,4	98,6		
5/ Przepisy prawne dotyczące narkotyków powinny być surowsze				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie zgadzam się	23,7	25,7	0,2473507	nie ist.
raczej zgadzam się	34,2	28,6		
raczej nie zgadzam się	21,1	31,4		
zdecydowanie nie zgadzam się	21,1	14,3		
razem	100,0	100,0		

6/ Używanie narkotyków jest poważnym problemem w naszym kraju				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie zgadzam się	23,7	15,7	-2,732222	0,007
raczej zgadzam się	44,7	25,7		
raczej nie zgadzam się	26,3	40,0		
zdecydowanie nie zgadzam się	5,3	18,6		
razem	100,0	100,0		
7/ Narkotyki pomagają ludziom w pełni doświadczać życia				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie zgadzam się	5,3	1,4	-0,386426	nie ist.
raczej zgadzam się	15,8	15,7		
raczej nie zgadzam się	26,3	31,4		
zdecydowanie nie zgadzam się	52,6	51,4		
razem	100,0	100,0		
8/ Szkoły powinny uczyć o realnym ryzyku używania narkotyków				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie zgadzam się	50,0	34,3	-1,774478	0,079
raczej zgadzam się	34,2	32,9		
raczej nie zgadzam się	5,3	18,6		
zdecydowanie nie zgadzam się	10,5	14,3		
razem	100,0	100,0		
9/ Policja nie powinna prześladować młodych ludzi eksperymentujących z narkotykami				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie zgadzam się	18,4	8,7	-0,526095	nie ist.
raczej zgadzam się	18,4	26,1		
raczej nie zgadzam się	28,9	31,9		
zdecydowanie nie zgadzam się	34,2	33,3		
razem	100,0	100,0		
10/ Eksperymentowanie z narkotykami jest pozbawianiem się kontroli nad swoim życiem				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie zgadzam się	36,8	37,1	-0,675702	nie ist.
raczej zgadzam się	42,1	30,0		
raczej nie zgadzam się	7,9	18,6		
zdecydowanie nie zgadzam się	13,2	14,3		
razem	100,0	100,0		
11/ Marihuana powinna być legalna				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
zdecydowanie zgadzam się	26,3	24,3	0,0632967	nie ist.
raczej zgadzam się	23,7	25,7		
raczej nie zgadzam się	23,7	27,1		
zdecydowanie nie zgadzam się	26,3	22,9		
razem	100,0	100,0		

Tabela 26. Radzenie sobie w kontaktach interpersonalnych

2. Jak łatwe lub trudne byłoby to dla Ciebie?				
1/ powiedzieć przyjaciółce/przyjacielowi coś miłego				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
bardzo łatwe	73,7	75,7	0,2305634	nie ist.
łatwe	26,3	24,3		
trudne				
bardzo trudne				
razem	100,0	100,0		
2/ poprosić o przysługę				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
bardzo łatwe	13,2	22,9	0,6114954	nie ist.
łatwe	71,1	57,1		
trudne	13,2	17,1		
bardzo trudne	2,6	1,4		
brak danych		1,4		
razem	100,0	100,0		
3/ pokazać komuś, że ją/go lubię				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
bardzo łatwe	34,2	45,7	2,3351636	0,021
łatwe	36,8	45,7		
trudne	23,7	7,1		
bardzo trudne	5,3	1,4		
razem	100,0	100,0		
4/ powiedzieć „nie”, kiedy ktoś prosi mnie o zrobienie czegoś, czego nie chcę zrobić				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
bardzo łatwe	31,6	32,9	0,2153425	nie ist.
łatwe	42,1	44,3		
trudne	26,3	20,0		
bardzo trudne	0,0	2,9		
razem	100,0	100,0		
5/ poprosić o pomoc, kiedy mam problem				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
bardzo łatwe	13,2	20,0	1,3974147	nie ist.
łatwe	44,7	44,3		
trudne	26,3	30,0		
bardzo trudne	13,2	5,7		
	2,6			
razem	100,0	100,0		
6/ pomóc komuś, kto potrzebuje pomocy				
	uczestnicy programu	grupa kontrolna	wartość T	poziom istotności
bardzo łatwe	34,2	32,9	-0,06881	nie ist.
łatwe	52,6	55,7		
trudne	10,5	7,1		
bardzo trudne	2,6	4,3		
razem	100,0	100,0		